

KULTUURIMINISTEERIUM

Kaasrahastanud
Euroopa Liit

Eesti
tuleviku heaks

KÄSITÖÖ

Loomemajanduse kaardistus 2023

Põhitegevusala

- Käsitöö

	Kokku (2023)
Ettevõtete arv	521
Hõivatute arv	637
Hõivatute arv koos FIE-dega	1069
Käsitöö harrastajaid	3718
Müügitulu (mln €)	22,2

KANTAR EMOR

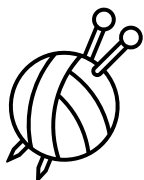

Sisukord

Sisukord	1
1. Sissejuhatus	2
1.1 Käsitöö tegevusalade klassifikatsioonis	3
2. Lühikokkuvõte	4
3. Pakkumine	5
3.1 Väärtusahel	5
3.2 Käsitöö valdkonna ülevaade	6
3.3 Suuremad ettevõtted eri käsitöövaldkondade lõikes	13
4. NÕUDLUS	24
4.1 Nõudlus käsitöö valdkonnas	24
5. ORGANISATSIOON, POLIITIKA JA FINANTSEERIMINE	26
5.1 Organiseeritus	26
5.2 Riiklikud toetusmeetmed	26
5.3 Seosed teiste (loome)valdkondadega	28
6. Haridus	31
6.1 Kõrghariduse taseme õppekavad	31
6.2 Kutseõppe taseme õppekavad	32
6.3 Lõpetanute arv	32
6.4 Täiendkoolitus ja vabaharidus	39
7. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA TAKISTUSED	40
7.1 Tugevused	40
7.2 Nõrkused	40
7.3 Arenguvõimalused	40
7.4 Takistused ja ohud	41
8. ARENGUPROGNOOS 3-5 AASTAKS	42
Lisa 1 – EMTAK 2008	45

1. Sissejuhatus

Käsitöö on ilu- ja tarbeesemete valmistamine käsitsi või lihtsaid tööriistu kasutades. Lisaks pakuvad mõned käsitöölised vaid käsitöökoolitusi. Käsitööaladeks nimetatakse rahvarõivaste valmistamist, ehtetööd, keraamikat, puutööd, heegeldamist, kudumist, kullasepatööd, rõivarätsepatööd, nõelumistehnikaid, pottsepatööd, sepatööd, silmuskudumist, tikkimist, tiseritööd, viltimist, õmblemist ja mitmeid teisi tegevusalasid.

Käsitööettevõtete hulka on loetud käsitööna tooteid valmistavad väiksed, kuni 10 töötajaga ettevõtted ja mõned 10-49 töötajaga käsitööettevõtted, juhul kui toodanguks on käsitööesemed. Käsitöö on hea lisaraha teenimisallikas ning maailmas on säilinud käsitöötoodete populaarsus. Käsitöö toodete tegemine on ajamahukas tegevus ning sellest on tingitud kõrge toodete hind. See on aga soodustanud käsitöötoodete imiteerimist ja tööstuslikku tootmist. Käesoleva ülevaate valimist on suuremad tööstuslikud ettevõtted üldreeglina välja jäetud.

Käsitöötooteid müüakse oma sotsiaalmeediakontodel (Instagram, Facebook), ettevõtete kodulehtedel, käsitööpoodide veebipoes, Etsy-s (tegemist on rahvusvahelise veebimüügi portaaliga), füüsilistes väikepoodides koos suveniiridega, eestimaise toidu ja tarbekunstiga. Sarnaselt varasematele käsitöövaldkonna käsitlustele on ka käesolevas aruandes lähtutud laiemalt Eesti käsitööpraktikatest, hõlmates nii traditsioonilistel kui kaasaegsetel tehnikatel ja kujunduspõhimõtetel põhinevaid tooteid. Lisaks lähtusime sellel korral käsitöö ettevõtete puhastamisel kõigist ettevõtetest, mis toodavad tarbe- ja iluesemeid käsitsi ja kasutavad selleks käsitööle omaseid ning lihtsaid tööriistu. Kaasatud on käsitöölised, kes ise kujundavad oma tooteid ning väikesed ettevõtted, kus tooted valmivad suures osas käsitööna või kus toode on toodetud käsitööeseme eeskujul tööstuslike meetodite abil. Mil määral on suveniirid või käsitöötooted valmistatud käsitööna ja mil määral tööstuslikult, seda on raske tuvastada.

Ettevõtete loetelu koostamise allikaks oli Äriregister, kust saadi teavet tootmisaladel tegutsevate väikeettevõtete kohta. Tegevusalade nimistu oli lai, üldiselt paiknesid käsitöö ettevõtted 13-32 EMTAK koodide all. Puhastamise käigus lähtuti Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu veebilehest ja kontaktisikust, Mardilaada kodulehest, käsitööga seotud ettevõtete veebilehtedest ja sotsiaalmeediakontodest, laatade veebilehtedest, paikkondade turismiportaalidest ja internetireklaamist.

Käesolevas aruandes on võetud vaatluse alla varasemalt käsitletud tekstiil (sh kangas ja vaip), rõivaste ja nahaga seotud käsitöö, puitkäsitöö, sepi valmistamine, keraamika ja klaastoodete valmistamine, käsitöö jaemüük nii kauplustest kui ka veebist. Uue käsitöö liigitusena on eraldatud ehted ja aksessuaarid.

Ka sellel uuringulainel ei ole võimalik selget piiri tõmmata käsitöö, kunsti ja disaini valdkondade vahel. Mõned disainerid ja tarbekunstnikud kasutavad oma loomingus käsitöötehnikaid, rahvakunsti motiive ja pärimuslikku ainet. Tarbekunstnikud, näiteks tekstiilikunstnikud võivad kavandite teostamisel kasutada käsitöölise abi. Disainerid loovad käsitsi mitmeid tooteid, mida võib nimetada ka käsitööks. Väikesed kunsti- ja käsitööpood pakuvad sageli nii tarbekunsti kui käsitööd. Ettevõtete liigitamisel ühele või teisele loomemajanduse alale on käesolevas töös enamasti jäädud selle valdkonna juurde, mille ettevõtte ise on enda tegevusalana määranud. Kunstialase loometegevuse tegevusalalt (EMTAK 90031) on siiski võetud ettevõtteid käsitöövaldkonda, näiteks rahvariiete valmistajaid jt, kes näiteks ise seostavad end käsitööga enda veebilehtedel. Käsitöö kui tegevusala kood tegevusalade klassifikaatoris (EMTAK-is) puudub.

Käsitöö algupära tuleneb rahvakunstist, pärimuslikest töövõtetest tarbeesemete, rõivaste jm valmistamisel. Pärimuslik käsitöö oli algselt osalt seotud maagilise tähenduslikkusega, kirjadel ja kujunditel oli oma otstarve, õnnetoov või kaitsemaagiline tähendus, mida tänapäeva tarbija sageli enam ei teadvusta. Aegamööda on

tekkinud uusi suundi, töövõtteid, paikkondlikud traditsioonid on põimunud kaugemate ja uuemate mõjudega. Nii pärimuslike kui uuenduslike töövõtete kasutamisel sünnivad omanäolised ja kaunid käsitööesemed. Eestile eriomane käsitööese on näiteks õhkkerge nn Haapsalu sall või erinevad puidust käsitöötooted (Muhu Puidukoda).

Käsitöö on tihedalt seotud turismisektoriga, pakkudes turistidele kohaliku, enamasti etnograafilise ainega Eestit tutvustavaid meeneid ja käsitööd. Käsitöö aitab kujundada Eesti mainet. Turistid on olnud üheks kindlaks ja enamasti ostujuliseks tarbijaks. Suveniirisektori ettevõtted võivad valmistada tooteid ka tööstuslike seadmetega, kuid eesmärgiks on väline sarnasus käsitöötootega või on tulemuseks etnostilis tööstustoode. Samas on aina enam lugu pidama hakanud käsitööst ka Eestis elavad inimesed.

Käsitööettevõtlusel on oluline roll regionaalse tööhõive seisukohalt, eriti maapiirkondades, samuti linnades, kus töökohti ei ole piisavalt. Käsitöö pakub lisategevust taludele nii suvisel kui ka talvisel ajal. Käsitööettevõtlusega alustajad võivad vajada ettevõtlusalast koolitust või konsultatsiooni, sealhulgas turunduse, raamatupidamise, samuti tootearenduse osas. Samas toovad mõned ettevõtjad välja, et just ettevõtlusalastest teadmistest napib.

Igal rahval on omi igiomaseid käsitöötraditsioone, milleks on sageli pakkunud ainet ümbritsev loodus. Võime tunda uhkust enda kaunite rahvarõivaste üle, samuti oskusliku puukäsitöö, sepiste, ehetega jm üle. Alati leidub inimesi, kes käsitööga esemele antud hingelist väärtust hinnata oskavad.

Käesoleva aruande eesmärk on anda ülevaade käsitöö majandustegevusest, keskendudes peamistele näitajatele, nagu ettevõtete ja töötajate arv, müügitulu, väliskaubandus, nõudlus ja finantseerimine. Lisaks käsitletakse valdkonna tugistruktuure, sealhulgas mittetulundusühingute tegevust, riiklikku rahastust, hariduse olukorda ja arenguprognose.

1.1 Käsitöö tegevusalade klassifikatsioon

Käesoleva uuringu aluseks on ettevõtete poolt Äriregistrile esitatud majandusaasta aruanded, mis kajastavad põhitegevusalasid vastavalt Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori 2008. aasta versiooni (EMTAK 2008) jaotusele¹. **Käsitööl ei ole selgelt eristatavat tegevusala koodi.** Käsitööalast tegevust saab registreerida mitmete tegevusala koodide alla, kuid täpsemalt on need EMTAK koodidega 13-32.

- Käsitöö ehted ja aksessuaarid leiab EMTAK koodi alt 32131 – juveeltoodete imitatsioonide jms valmistamine ja 32121 - väärisesemete jms toodete tootmine koodi alt.
- Käsitöö kanga ja vaipade tootmise leiab koodi alt 13931- vaipade ja vaipkatete tootmine.
- Käsitöö keraamika ja klaas on valdavalt EMTAK koodi all 23411- kodu- ja ehiskeraamika tootmine.
- Kudumeid tegevaid ettevõtteid leiab koodi alt 14391 - muude silmkoe- ja heegelrõivaste tootmine; 14131- pealistrõivaste tootmine, sh rätsepatöö ja 14199- mujal liigitamata rõivaste ja rõivalisandite tootmine.
- Nahktooteid tegevad ettevõtted on valdavalt järgnevate EMTAK koodide all 15129 - muude nahktoodete tootmine; 14111- nahkrõivaste tootmine; 14201- karusnahatoodete tootmine; 15121- nahatöötlemine, kottide, kohvrite, seljakottide jms valmistamine.
- Puitkäsitööd tegevad ettevõtted on leitavad järgnevate koodide alt 16291 - puidust tarbe- ja dekoratiivesemete jm puittoodete tootmine, 31091 - muu mööbli tootmine kui ka leiab 14199 - mujal liigitamata rõivaste ja rõivalisandite tootmise koodi alt.
- Sepiseid tegevad ettevõtted on leitavad järgnevate koodide all 25501- metalli sepistamine, pressimine, stantsimine ja rullvaltsimine; pulbermetallurgia; 32121- väärisesemete jms toodete tootmine ja 25991 - mujal liigitamata metalltoodete tootmine.

Käsitöö jaemüügi ja veebimüüki tegevad ettevõtted leiab erinevate EMTAK koodide alt. Näiteks 47891 - muude kaupade jaemüük kioskites ja turgudel, 47783 - meenete, kunstiesemete, tarvete jaemüük, 14131- pealistrõivaste tootmine, sh rätsepatöö.

2. Lühikokkuvõte

Uuringus oli vaatluse all 521 käsitööga tegelevat äriettevõtet (2023. a seisuga) 637 hõivatuga, käsitöö harrastajaid oli Statistikaameti andmetel Eestis 3718. Tüüpiline käsitööettevõtte on loodud iseendale tööandjaks ega kasuta lisatööjõudu. Selle kõrval on suuremaid ettevõtteid, kellest osa on arvestatavad eksportijad, näiteks puitkäsitöö, keraamika, ehete, kudumite valmistamise ja sepi valmistamise alal. Kaks või enam töötajat on vaid ligi 13%-l ettevõtetest. Uued loodud ettevõtted on valdavalt pisikesed, samas viimastel aastatel on märgata töötajate arvu kasvu valdkonnas. Ettevõttes on keskmiselt 0,8 töötajat, mediaan keskmine ettevõtte on null hõivatuga. Käsitööettevõtete kogutulu oli 2023. aastal 22,3 mln eurot ja kasum 0,5 miljonit eurot. Uuringus oli vaatluse all 53 MTÜ-d, kus töötas 18 töötajat. 2023. aastal oli käsitööga seotud FIE-sid arvestuslikult 432. Seega oli käesoleva uuringu andmeil käsitöösektoris hõivatuid 2023. aastal natuke üle tuhande. Uuringu valimi ettevõtted eksportisid 2023. aastal enda tooteid 4,5 miljoni euro eest. Peamised välisurud Eesti käsitöötoodetele on endiselt Skandinaaviamaad Soome, Rootsi, Norra, Taani, samuti Saksamaa, eksporditakse ka kaugemale (nt Jaapanisse). Toodete omahinda tõstab sisendite (materjalid, teenused) jätkuv hinnatõus ja üldine elukalliduse tõus.

Käsitöö on Eestis levinud ja hinnatud huvitegevus, mille raames toimub rohkelt koolitusi ja kursusi. Neid korraldavad nii käsitöövaldkonnale spetsialiseerunud koolitusettevõtted kui ka käsitöömeistrid, äriühingud ja MTÜ-d. Huvilised saavad omandada oskusi erinevates tehnikates, alates puittoodete ja ehete valmistamisest kuni rahvarõivaste õmblemiseni. Käsitööettevõtlus põimub sageli harrastustasemel tegevusega. Üle Eesti tegutseb arvukalt käsitöö- ja rahvakunstiühinguid, kelle tegevus on erinevalt suunatud: mõned keskenduvad eelkõige huviharidusele ja kogukondlikule tegevusele, teised kombineerivad seda käsitööesemete müügi. Samuti on organisatsioone, kelle põhitegevus ongi toodete valmistamine ja turustamine.

Käsitöö- ja suveniiripoodide kliendid on tavaliselt olnud valdavalt välisuridid, kelle arv alates 2020. aastast vähenes, nüüd aga on taas tõususuunal. Käsitööettevõtlusel on oluline roll regionaalses tööhõives, see pakub maapiirkondades elavatele inimestele elatusallikat. Uuring kinnitas käsitööettevõtete esindatust üle Eesti.

2023. aastal oli käsitöösektor endiselt taastumas pandeemia mõjudest. Koroonapandeemia mõjutas tugevalt käsitööettevõtete toimimist: traditsioonilised otsemüügikanalid, nagu laadad ja turismiga seotud väikepood, kadusid ajutiselt peaaegu täielikult. Laadadel ja sotsiaalmeedias müümine hakkas 2023. aastast taastuma. Erinevate kriiside järgselt on e-kaubandus tõusnud esiplaanile kui peamine müügikanal. Samas on valdkonnas tunda tugevat vajadust digioskuste arendamise ja veebimüügi professionaalse arengu järele, et konkurentsipüsida ning välisurde paremini kaasata.

Valdkonna kestlik areng eeldab tuge nii digitaalse arengu, tootmissisendite väärtustamise (nt villa ja muu sellise toormaterjali väärtustamise) kui ka sihipärase toetussüsteemi kaudu. Nii sektorisisene koostöö kui ka avaliku sektori toetus on võtmetähtsusega, et käsitööettevõtted saaksid kohaneda muutuva majanduskeskkonnaga ja tugevdada oma positsiooni nii kohaliku kultuuripärandi kandjatena kui ka ekspordipotentsiaaliga loomeettevõtetenä.

3. Pakkumine

3.1 Väärtusahel

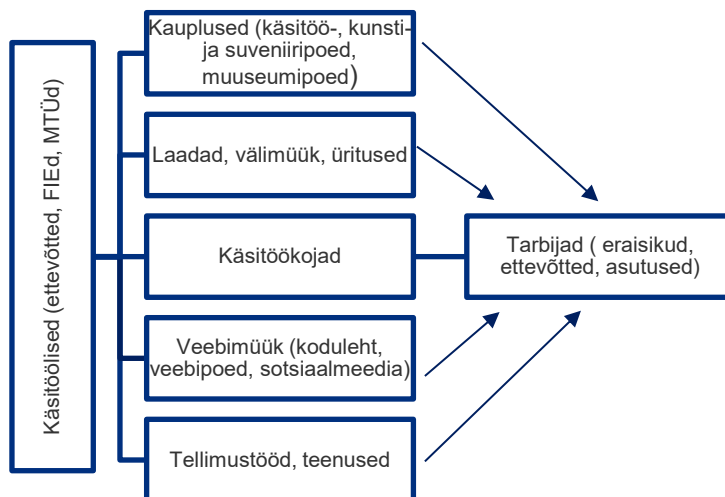
Käsitöötooted jõuavad tarbijani erinevate müügikanalite kaudu (vt Joonis 1. Käsitöö valdkonna väärtusahel.) Käsitöösektori väärtusahel algab käsitöölisedest, sinna alla kuuluvad nii üksikettevõtjad (FIE-d), mikro- ja väikeettevõtted ning mittetulundusühingud. Nad valmistavad tooteid, viivad läbi koolitusi või arendavad käsitöölaseid teenuseid. Nende roll on keskne, kuna nemad omavad oskusi, traditsioonilist teadmist ja loomekapitali. Eesti käsitööd on traditsiooniliselt pakutud meenepoodides, väikestes käsitöö- ja kunstipoodides, kus käsitöötoodete kõrval leidub ka tarbekunsti ja disainerite loomingut. Väliskülaliste tarbeks on avatud lennujaama ja sadama käsitöökauplused, muuseumipoed. Kodumaiseid käsitöötooteid, näiteks puitsemeid ja sepiseid võib leida ka supermarketitest, kodutarvete kauplustest jm. Korraldatakse erinevaid käsitöökursuseid ja õpitube. Paljud käsitöölised valmistavad tooteid eritellimusel (nt rahvarõivad, kingitused, sisustusesemed) või pakuvad teenuseid (nt parandustööd, koolitused, töötubade läbiviimine). Pandeemia tulekul müügikanalid teisesid. Käsitööettevõtjad turundavad enda tooteid nüüd rohkem enda veebilehekülgedele ja sotsiaalmeedia kaudu, samuti spetsiaalsetes käsitöö veebipoodides. Käsitöötoodetena valmistatakse nii eelnevalt toodetud näidiseid kui tellimustöid. Laadad on populaarsuse kaotanud, kuid suured spetsialiseeritud laadad on endiselt olulised. Elavnenud on erinevad sotsiaalmeedia võrgustike grupid – „Käsitöö ost-müük-vahetus“, seal on näiteks 40 tuhat liiget. Paljud e-poed on loodud paikkondlikul alusel, näiteks www.umapuut.ee Vana-Võromaal, www.hiikukasitoo.ee Hiiumaal. Väärtusahela lõpp-punkt on tarbijad, valdavalt on need eraisikud, kes otsivad unikaalseid, tähenduslikke ja kohalikke tooteid. Teine osa on ettevõtted, ühingud ja asutused, kes ostavad käsitööd näiteks kingitusteks või rahvakultuurisündmustel osalemiseks (laulu- ja/või rahvatantsupeol).

Ettevõtjate hinnangul on Eesti elanikel huvi käsitöö vastu säilinud ja isetegemise huvi isegi kasvanud. Samas nähakse käsitöövaldkonda jätkuvalt hobina, mitte ettevõtluse ja töövormina.

„Minu arust, mida ma oma valdkonna inimeste puhul näen on see, et sellesse käsitöö tegemisse tegelikult ei suhtuta kui ärisse või elukutsesse, seda võetakse kui hobi ja sellest saab alguse kõige suur probleem. Sest et kui sa teed hobi, siis sa ei tee seda sama suhtumise mentaliteedi ja mõttemaailmaga. Kui sa teed äri, sa ei saa mõelda hobitegijana samamoodi kui ettevõtjana.“ – ettevõtja, kes alustas alguses hobitegevusega ning siis alustas ametlikku äritegevust

Joonis 1. Käsitöö valdkonna väärtusahel.

3.2 Käsitöö valdkonna ülevaade

3.2.1 Käsitöö tegevusalad

Eesti käsitöö valdkonna majanduslikud põhinäitajad, nagu ühingute arv, hõivatute arv, tulu ja kasum on esitatud tabelis 1. Loomemajanduse valdkondade aruandes on 2023. aasta tulemustele võrdluseks läbivalt esitatud ka 2019., 2015. ja 2011. aasta uuringute tulemused. 2023. ja 2019. aasta uuringutes analüüsiti nii äriühingute kui ka mittetulundusühingute (MTÜ), sihtasutuste (SA) ja FIEde tegevust. Käesoleval uuringulainel on kajastatud kõik ettevõtted, millel oli mingil määral tuvastatav käsitsi tehtav töö, eriti igasugune meisterdamine ja näputöö.

Sel aastal on märgatav käsitööettevõtete arvu tõus, mis tuleneb ühelt poolt varasema meetodika ebaselgusest ning teiselt poolt ühe uue käsitöövaldkonna lisamisest. Liigituse aluseks oli nii varasemad käsitööettevõtete jaotused aruandes kui ka Mardilaadal osalejate liigitamiseks olev jaotus. Ka sellelgi korral tehti põhjalik eeltöö käsitöövaldkonna kaardistamiseks, mille käigus vaadati läbi enam kui 5000 ettevõtte veebilehed, kes tegutsevad EMTAK koodide 13–32 all. Kuna käsitöövaldkonnal puudub üheselt mõistetav tegevusala kood, siis see meetod võimaldas eristada käsitööga seotud ettevõtteid lähtuvalt nende tegevuse iseloomust ja avalikest veebikirjeldustest. Käsitööettevõtete kaardistamisel ja valdkonna puhastamisel oli oluline, et toodetel ja teenustel oleks selge seos käsitöö olemusega. Käsitööettevõtted on eristatud järgnevate liikide järgi:

- **Jaemüük (kauplused ja e-poed)** – arvestatakse uuringusse kui müüakse teiste käsitöölise valmistatud tooteid või enda valmistatud käsitööd. Ettevõtte määramisel liigi alla luges see, et tooted on käsitsi valmistatud, ainulaadsed või piiratud kogustes ning välja oli toodud käsitöömeister või tooraine.
- **Meenete tootmine ja müük** – hulgi loodud meenekaubad, sageli valmistatud käsitsi (nt savist, puidust, villast), seotud rahvakunsti või kohaliku kultuuriga. Meened näitasid Eesti eripära või kasutasid kohalikke materjale.
- **Kudumite valmistamine** - kudumine on klassikaline käsitöövorm, eriti kui kasutatakse käsitsi kudumist või toetavaid kudumismasinaid.
- **Tekstiilikäsitöö** - on käsitöö, mille käigus valmistatakse tekstiilist esemeid, kasutades erinevaid tehnikaid nagu kudumine (nii käsitsi kudumise vahenditega kui ka telgedega), heegeldamine, tikkimine ja viltimine. Siia alla loetakse ka masintikkimist, materjalide värvimist, trükkimist ja maalimist ning viltimist.¹

¹ [Kutsestandardid: Tekstiilkäsitööline, tase 4 - Kutseregister](#)

- **Kangas ja vaip** - käsitsi kootud kangad (kangastelgedel või masinkudumise tehnikas), vaibad, seinatextiilid. Rõhk erinevatel kudumis- või tikkimistehnikatel.
- **Nahatooted/ nahkkäsitöö** - Nahkkäsitöö ettevõtte ja spetsialist valmistab kvaliteetseid ja esteetilisi nahast käsitööesemeid, kasutades nii traditsioonilisi kui ka kaasaegseid tehnikaid. Peamised töösadeks on aksessuaaride, nahkvormide, köidete ja liistuta jalanõude valmistamine. Töövahenditeks on nahatöö masinad, pressid, voltluud, voolipulgad, nõelad, noad, käärid, augurauad ja naasklid.²
- **Keraamika ja klaas** - keraamik (keraamika ettevõtte) on see, kes kavandab, valmistab, viimistleb, põletab, glasuurib ja dekoreerib keraamilisi esemeid.³ Klaasipuhumismeister on see, kes valmistab kvaliteetseid klaasesemeid.⁴
- **Puitkäsitöö** – on käsitsi nikerdatud, lõigatud või kokku pandud puidust mööbel, punutud esemed, tarbeesemed, mänguasjad. Valdavalt on materjaliks kohalik puit.
- **Sepis, metall** – sepp valmistab esemeid, muutes kuumutatud metalli kuju sepavasara, suruõhuvasara ja teiste tööriistade abil⁵.
- **Ehted ja aksessuaarid** – kui ehted on käsitsi valmistatud (nt hõbe, klaas, puu, poolvääriskivid), loetakse neid käesolevas aruandes käsitööks. Ettevõtted on eristatud nende veebilehtedel esitatud kirjelduse põhjal, kus peamisteks tunnusjoonteks on: autoriehte esiletoomine, käsitsi valmistamise rõhutamine, piiratud koguses kolleksioonid ning looduslike materjalide kasutamine.
- **Muude alade** alla kuulub näiteks paberkunst, erinevad disainitööd ja need, kes teevad käsitööd kõrvalerialana või põhitöö kõrvalt.

3.2.2 Ettevõtete ja hõivatute arv

Äriregistri andmetel tegutses 2023. aastal käsitöölase loometegevusega kokku 521 ettevõtet, neist **466 äriühingut** ja **55 mittetulundusühingut (MTÜ)** või **sihtasutust (SA)**. Käesoleva uuringus on hõlmatud 521 käsitöötodete valmistamise või müügiga tegelevat äriettevõtet, kel olid 2023. aasta kohta majandustulemused Äriregistris. Nagu varasemalt, oli enamasti tegemist mikroettevõtetega ehk ühe inimese firmadega. Äriühingutes olid hõivatud 637 ja kodanikuühendustes 23 inimest. Käsitöö valdkonnas tegutseb arvukalt käsitööliseid: 2023. aastal oli registreeritud **432 füüsilisest isikust ettevõtjat (FIE)**. Statistikaameti andmetel harrastas käsitööd 3718 inimest 2023.aastal. Valdkonda iseloomustavad ka erinevad huviringid, kultuuriseltsid, kultuurikeskused, rahvamajad – neid on 138.

Äriregistri andmete ning Kantar Emori käsitöövaldkonna ettevõtete andmestiku korrastamise põhjal selgub, et ajavahemikus 2019-2023 on käsitööettevõtete arv püsinud stabiilses kasvutrendis. Nelja aastaga on valdkonda lisandunud üle 100 uue ettevõtte ehk käsitööettevõtete arv on 2019. aastaga võrreldes kasvanud umbes neljandiku võrra. Samal ajal on olemasolevad käsitööettevõtted jäänud valdavalt püsima ning suuremaid muutusi tegevusvaldkondade lõikes ei ole toimunud. Olulist kasvu on näha eelkõige keraamika ja klaasi ning ehete ja aksessuaaride valdkondades, kuhu on lisandunud enam kui viis uut ettevõtet (tabel 1).

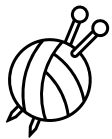
Võrreldes 2019. aastaga on 2023.aastal käsitööettevõtete arv kasvanud Eestis oluliselt, eriti kui arvestada laiemat meetodilist muutust. Kuigi otseselt on eelmise aruandega protsentuaalset võrdlus läbi viia keeruline, siis kinnitavad nii EKI eelmise korra tulemused kui ka Kantar Emori andmetabelid käsitöövaldkonna kasvamise trendi.

² [Kutsestandardid: Nahkkäsitöö valmistaja, tase 4 - Kutseregister](#)

³ [Kutsestandardid: Keraamik, tase 5 - Kutseregister](#)

⁴ [Kutsestandardid: Käsitöömeister, tase 7 - Kutseregister](#)

⁵ [Kutsestandardid: Sepp, tase 5 - Kutseregister](#)

Tabel 1. Käsitöö valdkonnas tegutsevate ühingute arv käsitöö liigi lõikes 2019-2023.

	2019	2020	2021	2022	2023
Käsitöö ettevõtted					
Jaemüük (kauplused ja e-poed)	45	48	49	50	50
Meenete tootmine ja müük	4	4	4	4	4
Kudumite valmistamine	38	39	39	45	47
Tekstiilikäsitöö	95	110	113	119	117
Nahatooted	28	30	30	30	30
Keraamika, klaas jms	32	31	31	33	37
Puitkäsitöö	51	58	60	67	71
Sepised, metall	18	19	19	20	22
Ehted ja aksessuaarid	30	30	34	38	44
Kangas ja vaip	9	9	9	9	10
Koolitus	23	26	26	27	28
Muud alad	43	48	50	57	60
Kokku	416	452	463	499	521
Muu huvikoolitus, kultuurikeskused ja rahvamajad	118	124	131	135	138

Allikas: Äriregister

Aastal 2019 oli käsitöö valdkonnas hõivatuid kokku 783, aastal 2023 aga 734. See tähendab, et viie aastaga on hõivatute koguarv vähenenud 49 inimese võrra ehk ligikaudu 6%. Suurim langus oli tekstiilikäsitöö, kudumite ja nahatoodete valdkondades, samas kui puitkäsitöö ning ehted ja aksessuaarid töötajaskond kasvas. Samuti kasvas hõivatute arv kultuurikeskuste, rahvamajade ja huvikoolide juures.

Tabel 2. Käsitöö valdkonnas tegutsevate ühingute hõivatute arv.

	2019	2023
Käsitöö ettevõtted		
Jaemüük (kauplused ja e-poed)	73	62
Meenete tootmine ja müük	11	6
Kudumite valmistamine	112	93
Tekstiilikäsitöö	173	124
Nahatooted	54	38
Keraamika, klaas jms	46	34
Puitkäsitöö	151	164
Sepised, metall	32	31
Ehted ja aksessuaarid	14	26
Kangas ja vaip	6	7
Koolitus	1	4

Muud alad	31	32
Kokku (v.a muu huvikoolitus, kultuurikeskused ja rahvamajad)	704	621
Muu huvikoolitus, kultuurikeskused ja rahvamajad	79	113

Allikas: Äriregister, Emori metoodika andmed.

- * Ainult äriettevõtete andmed; aastatel 2019 ja 2023 hõlmatakse kogu käsitöövaldkonna andmeid (äriettevõtted + mittetulundusühingud). Töötajate arv on teisendatud nullist üheks, kui müügitulu on olnud suurem kui 11640 eurot aastas.

3.2.3 Käsitööettevõtete regionaalne paiknemine

Käsitööettevõtted tegutsevad Eestis kõigis maakondades, toetades seeläbi regionaalset tööhõivet ja kohalikku ettevõtlust. **2023. aasta andmetel paiknes enim käsitööettevõtteid Harjumaal** (41%), järgnesid Tartumaa (12%), Pärnumaa (9%) ja Saaremaa (6%). Võrreldes 2019. aastaga on käsitööettevõtete koguarv kasvanud (kui võrrelda EKI ja Äriregistri andmetega) – 282 ettevõttelt 521-ni, ehk ligi 85%. Suurim kasv on toimunud Harjumaal (97 → 212), Tartumaal (36 → 64) ja Pärnumaal (23 → 45). Nimetatud kasv näitab nende piirkondade juhtivat rolli käsitöösektori arengus, eelkõige Põhja- ja Lõuna-Eestis. Samas on ettevõtete arv langenud Lääne-Eestis ja Lõuna-Eestis, näiteks Hiiu maakonnas (10 → 7) ja Saare maakonnas (28 → 31, mis osakaaluliselt siiski langus). Vähenemine väljendub eelkõige väiksemates maakondades, kus käsitööettevõtluse püsimine võib sõltuda nii turu suurusest kui ka järelkasvust.

Regionaalne jaotus:

- Põhja-Eestis (sh Harju ja Rapla) tegutseb kokku umbes 41% ettevõtetest,
- Lääne-Eestis (sh Pärnu, Lääne, Hiiu, Saare) umbes 21,4%,
- Lõuna-Eestis (sh Tartu, Valga, Võru, Põlva, Viljandi) ligikaudu 21%,
- Kesk-Eestis (sh Järva, Jõgeva) 10% ja
- Kirde-Eestis (sh Ida-Viru, Lääne-Viru) 7%.

Tabel 3. Suurimad käsitöö valdkonna ettevõtted müügitulu alusel.

		Ettevõtete arv 2019*	Osakaal 2019*	Ettevõtete arv 2023	Osakaal 2023
1	Harju maakond	97	34%	212	41%
2	Tartu maakond	36	13%	64	12%
3	Pärnu maakond	23	8%	45	9%
4	Saare maakond	28	10%	31	6%
5	Lääne maakond	15	5%	27	5%
6	Rapla maakond	14	5%	27	5%
7	Viljandi maakond	12	4%	22	4%
8	Lääne-Viru maakond	13	5%	19	4%
9	Jõgeva maakond	8	3%	17	3%

10	Ida-Viru maakond	5	2%	17	3%
11	Valga maakond	4	1%	11	2%
12	Järva maakond	6	2%	9	2%
13	Põlva maakond	7	3%	8	2%
14	Hiiu maakond	10	4%	7	1%
15	Võru maakond	4	1%	5	1%
Kogu Eesti		282	100%	521	100%

Allikas: Äriregister

*2019 on kuvatud EKI eelmise aruande andmed.

Tulud

Eesti käsitöövaldkonna ettevõtete tulud ulatusid 2023. aastal kokku 22,2 miljoni euroni. Kogutulu koosneb valdavalt ettevõtlusest laekuvast müügitulust ja mittetulundusühenduste müügitulu oli minimaalne. Äriühingute poolt saadud kasum moodustas 2023. aastal 500 000 eurot.

Tabel 4 kajastab käsitöö valdkonnas tegutsevate ühingute müügitulu (miljonites eurodes) aastatel 2019-2023. Esmalt on näha, et käsitöösektorit on oluliselt mõjutanud COVID-19 pandeemia, mis algas Eestis 2020.aastal. Kogu sektori müügitulu langes 2019. aastal 21,7 miljoniilt 2020. aastal 13,4 miljonini. Kõige suurem langus toimus jaemüügis (3,6 → 1,2 mln) ja kudumite valmistamises (4,3 → 1,8 mln), mis viitab selgelt müügi vähenemisele ja see on seotud füüsiliste poodide sulgemisega ja turismi kahanemisega pandeemia perioodil. Aastaks 2023 oli kogu sektori müügitulu taastunud ja ületas kriisieelse taseme.

Jaemüügis oli COVID-19 ajal mõõnaperiood, kuid 2023.aastaks on olukord taastunud tänu füüsilise müügi ja e-kaubanduse kasvule. Veel taastusid kudumite, tekstiili ja puitkäsitöö valdkonnad. Väiksemad nišivaldkonnad, nagu meenete tootmine ja nahatooted, on taastunud aeglasemalt. Ehted ja aksessuaarid valdkond on stabiilne. Vestluses käsitöö ettevõtetega ja põhinedes Äriregistri andmetele selgus, et käsitöö valdkond on paindlik ja kohanemisvõimeline, eriti kriisiaegadel.

Käsitöö valdkonna mittetulundusühendustel müügitulu ja kasum puudub. Tavaliselt moodustub mittetulunduslike ühenduste tulu liikmemaksudest, toetustest, annetustest, toodete ja teenuste müügist saadavast ettevõtlustulust ja muust, mõned saavad tegevustoetust.

Tabel 4. Käsitöö valdkonnas tegutsevate ühingute müügitulu miljonites 2019-2023.

	2019	2020	2021	2022	2023
Käsitöö ettevõtted					
Jaemüük (kauplused ja e-poed)	3,6	1,2	1,4	2,7	3,0
Meenete tootmine ja müük	0,3	0,2	0,1	0,0	0,3
Kudumite valmistamine	4,3	1,8	2,5	3,6	4,1
Tekstiilikäsitöö	4,3	2,8	3,4	3,8	3,8
Nahaatooted	1,3	1,0	2,0	1,2	1,1
Keraamika, klaas jms	0,8	0,6	0,7	0,7	1
Puitkäsitöö	4,5	3,6	4,3	5,2	5,1

Sepised, metall	1,1	0,9	1,2	1,2	1,3
Ehted ja aksessuaarid	0,6	0,6	0,7	0,8	1,1
Kangas ja vaip	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Koolitus	0	0,1	0,1	0,1	0,1
Muud alad	0,7	0,5	0,7	0,8	1
Kokku	21,7	13,4	16,2	20,4	22,2
	miljonit	miljonit	miljonit	miljonit	miljonit
Muu huvikoolitus, kultuurikeskused ja rahvamajad	0	0	0	0	0

Allikas: Äriregister

* Ainult äriettevõtete andmed; aastatel 2019 ja 2023 hõlmatakse kogu käsitöövaldkonna andmeid (äriettevõtted + mittetulundusühingud). Töötajate arv on teisendatud nullist üheks, kui müügitulu on olnud suurem kui 11640 eurot aastas.

3.2.4 Suuremad ühingud

Äriregistri andmetele tuginedes on välja toodud valdkonna suuremad ettevõtted, mis müügitulu järgi kuuluvad esikümnesse (vt tabel 5). 2023. aastal ulatus nende ettevõtete kogumüügitulu umbes 7,3 miljonile eurole, mis moodustas 33% kõigi käsitööettevõtete müügitulust.

Käsitöövaldkonna juhtivad ettevõtted on 2023. aastaks oluliselt kasvanud ning struktuur on muutunud – eesotsas on käsitöö ja käsitöölase tootmisega ettevõtted. Enamik 2023. aasta TOP 10 ettevõtetest ei olnud 2019. aastal müügitulu TOP-is (kokku 8 ettevõtet). Küll aga on püsivalt TOP 10-s olnud Nordic Gifts Eesti OÜ, Saaremaa Sepad ja E.Strauss OÜ. Suurima müügituluga ettevõtete töötajaskond moodustab 31% kogu käsitöösektori hõivatutest.

Suuremate käsitööettevõtete tooteid müüakse lisaks käsitööpoodidele ja enda e-poodidele ka mõnedes suuremates kauplusekettides ning osaletakse laatadel. Suuremad ettevõtted tegelevad edukalt ekspordiga.

Tabel 5. Suurimad käsitöö valdkonna ettevõtted müügitulu alusel aastatel 2019 ja 2023.

2019	Müügitulu (tuh €)	Töötajate arv	2023	Müügitulu (tuh €)	Töötajate arv
1 Nordic Gifts Eesti OÜ	583,8	30	Knittex Osaühing	1,680,0	22
2 E. Strauss AS	455,1	20	Nordic Gifts Eesti OÜ	923,0	61
3 Maronest OÜ	430,2	16	OÜ M.Villadisain	877,0	22
4 Gift Line OÜ	361,4	9	OÜ HÄÄD ROAD	856,5	12
5 Saaremaa Sepad OÜ	315,6	8	OÜ Eesti Esindus	757,8	14
6 Puupank OÜ	282,0	10	Osaühing HORVEIT	558,6	15
7 Timo-Keraamika OÜ	280,0	13	E.Strauss OÜ	472,9	21
8 Muhu Puidukoda OÜ	247,0	10	Puukujurid OÜ	425,4	11
9 Eesti Villa- ja Nahatööstus OÜ	209,8	8	Osaühing Saaremaa Sepad	391,8	8

10	Kauni Knittings OÜ	174,3	5	Hansa Leather OÜ	386,8	12
Kokku TOP 10		3 339,2	129	Kokku TOP 10	7 329,8	198
TOP 10 osakaal (%)		21%	25%	TOP 10 osakaal (%)	33%	31%

Allikas: 2019. aasta andmed pärinevad EKI (2021) aruandest. 2023. aasta andmed põhinevad Äriregistri andmetel.

3.2.5 Mittetulundusühingud

Eestis on 53 käsitööga tegelevat mittetulundusühingut. Samas on veel palju rohkem käsitööalase huvitegevusega tegelevaid seltse ja ühendusi, kes korraldavad näitusi, koolitusi, õpitube ja ühisüritusi. Neid on Äriregistri andmetel kokku 138. Sinna alla kuuluvad näiteks MTÜ Tartumaa Rahvakultuuri Keskseks, Sihtasutus Röpina Inkubatsioonikeskus, MTÜ Jakobi Mäe kultuurikoda, MTÜ Saaremaa Kunstistuudio jpt.

Mitmed paikkondlikud käsitööseltid tegelevad rahvusliku käsitöö alase huvitegevusega. Ka sellel uuringulainel pakuvad osad MTÜ-d paljusid tooteid ja teenuseid müügiks, aga valdavalt ettevõtlustulu puudub.

Käesolevas uuringus on võetud vaatluse alla 53 MTÜ-d, kellel oli kodulehel viiteid otseselt käsitööga tegelemisega kui ka oli viidatud varasemates uuringutes. 2023.aastal oli vaadeldud grupis 18 töötajat. 75% MTÜ-dest oli märgitud null töötajat. Käsitööga tegelevate MTÜ-de ettevõtlustulu osakaal tuludest on väga erinev ja osadel MTÜ-del puudub täielikult. Tulu võidakse saada veel annetustest, liikmete enda panusest, erinevatele ettevõtmistele ja sündmustele leitakse mõnikord lisarahastust.

Eestis leidub arvukalt käsitöötalusi, kes tegelevad näiteks loomade kasvatamisega või turismi edendamisega, pakkudes majutusteenuseid. Kahjuks pole käsitöötalud Äriregistrist otseselt tuvastatavad oma nime kaudu ja käsitsi läbivaatamisel leiab nii mõnegi talu. Nimetada võiks järgnevad käsitöötalud, kelle leiab hõlpsalt otsingumootorist Google – Jaago Käsitöötalu Kuristal (Tartumaal, MTÜ Jaago Sõbrad), Turgi Käsitöö- ja Tervisetalu (Tartumaa, OÜ Loomult Looja), Jaanioja Käsitöötalu (Lääne-Virumaal, Lillemantel OÜ / MTÜ Lahemaa Rakenduslik Loovuskool), Tõnni käsitöötalu (Saaremaal) ja paljud teised. Käesolevas ülevaates on hõlmatud need käsitöötalud, kus on viiteid käsitöö müügikohta, tutvustamise või koolituste kohta.

Tabel 6. Suuremad käsitöö valdkonna mittetulundusühingud ja sihtasutused 2023.

Mittetulundusühing või sihtasutus	Müügitulu (tuh €)	Töötajate arv
1. Mittetulundusühing Craft Depo	158,241	3
2. Mittetulundusühing Meistrite Hoov	154,142	1
3. Kaitstud elu MTÜ	112,800	4
4. Mittetulundusühing RAHVARÕIVAS	110,853	1
5. Mittetulundusühing Tõstamaa Käsitöökeskus	87,835	0
6. Mittetulundusühing Bonifatiuse Gild	85,861	1
7. Haapsalu Käsitööselt	78,169	-
8. MTÜ Tähvena sepikoda	70,830	-
9. Avatud Ateljee Klubi	64,623	-
10. Mittetulundusühing ETNOAIT	57,474	0

Allikas: Äriregister

3.2.6 Füüsilisest isikust ettevõtjad

Osa käsitöö tegijatest tegutseb füüsilisest isikust ettevõtjana (FIE-na). Käesolevas töös on nende arvu hinnatud Statistikaameti ja Äriregistri andmete põhjal. Kuna Äriregistris puudub täpne märke, kas FIE tegevus on seotud käsitöö või tööstusliku tootmisega, ei ole võimalik käsitööga seotud tegevusi alati otseselt eristada. Samuti esitab Statistikaamet FIE-de majandusandmeid koondatud kujul, mis piirab täpset käsitlust.

Enamik käsitööd tegevate FIE-de tegevusala on registreeritud tootmisvaldkondade EMTAK-koodide alla (13-32), harvem ka loomevaldkonda (kood 90031- kunstialane loometegevus) või disainitegevusse (kood 74101). Käesolevas analüüsis viimaseid kahte ei ole käsitöövaldkonna FIE-de hulka arvestatud.

Kooskõlas varasemate ülevaadetega on analüüs hõlmanud järgmisi valdkondi, kellel on märgitud eelnimetatud EMTAK-koodid: tekstiili- ja rõivatootmine, naha ja karusnaha töötlemine, nahktoodete valmistamine, puidu- ja punumismaterjalide tooted, mittemetallsete mineraalidest toodete (nt klaas, keraamika) valmistamine, sepised, ehted, mööbel ning „muu tootmine“.

Statistikaameti ja Äriregistri andmete alusel tegutses 2023. aastal käsitöölaliste seas hinnanguliselt 436 FIE-t, mis on 23% rohkem kui 2019. aastal (355).

3.3 Suuremad ettevõtted eri käsitöövaldkondade lõikes

3.3.1 Käsitöö ja suveniiride jaemüük

Suuremad eesti käsitöö ja suveniiride müügi ettevõtted olid 2023. aastal müügitulu alusel OÜ HÄÄD ROAD, Eesti Esindus OÜ, Meened OÜ, Mirimart OÜ (kõik Tallinnas) ning Ehe ja Ehtne Käsitöö OÜ (poed Haapsalus, Viljandis, Pärnus) (tabel 7).

Enamasti saab käsitöötooteid osta ka tootjate veebilehtedelt ja sotsiaalmeediast. Nõudlus on jätkuvalt sesoonne ja mõned pisipoed maapiirkondades on avatud ainult hooajaliselt või tellimuse peale. Sageli müüakse kauplustes nii kunsti, disaini kui ka käsitööd. Meeleldi osalevad käsitöölised laatadel, kus hinnatase on ostjaile soodsam ning on ka kauplemise võimalus. Samas tõdesid ettevõtjad, et suurem müük on kolinud ka veebikeskkondadesse.

Tallinna suuremad poed on suuresti seotud turistide nõudlusega, Hää Eesti Asi kauplused asuvad Tallinna lennujaamas ja Viru tänaval Tallinna vanalinnas. Mitmed poed müüvad lisaks eesti käsitööle toidukaupu väiketootjatelt. Tallinna turismiinfopunktides on saadaval Eesti käsitöö- ja kunstipoodide kaart, mis on koostatud Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu poolt, aitamaks turistidel leida ehedat eesti käsitööd ja tarbekunsti müüvaid kauplusi.

Tallinna meeneturul oli 2019.aastal suurem turuosa siiski pigem mitte-eesti eripäraga suveniirikauplustel, kui 2023.aastaks on olukord muutunud seoses Vene-Ukraina sõjaga. Siiski pakutakse turistidele merevaigust ehteid, mitte-eesti suveniire ja Eestis tööstuslikult toodetud skandinaaviapäraseid kudumeid. Rahvuslikku ja paikkondliku käsitööd müüvad Eesti Käsitöö Maja (Pikk 22, Tallinn) ja Kaarmanni Käsitöö (Vanaturu kael 8, Tallinn).

Tootjaettevõtete esinduspoode on üsna vähe – nimetada võiks Saaremaa Sepad OÜ kauplust Saiklas Orissaare vallas, E. Strauss OÜ puidust tooteid saab osta kohapeal Avinurme puiduaidast ja Muhu Puidukoda Muhu vallas, kust saab osta koha pealt kui ette helistada. MTÜ-de kaupluste näiteks on Meistrite Hoovis Tallinnas, Maarja-Magdaleena Gild Pärnus, Craft Depo MTÜ Narvas, Viljandi Käsitöökoda ja Haapsalu Käsitööseltsi Pitsikeskus.

Tabel 7. Suuremad käsitöö ja suveniiride müüjiga ettevõtted; meenete tootjad 2023.

	Müügitulu (tuh €)	Töötajate arv
1. OÜ HÄÄD ROAD	856,469	12
2. OÜ Eesti Esindus	757,831	14

3. MEENED OÜ	226,190	4
4. Mirimart OÜ	181,939	3
5. Ehe ja Ehtne Käsitöö OÜ	150,614	8
6. StudioK OÜ	138,058	4
7. Osaühing Domus Linum	119,137	2
8. OÜ Royalstudio	85,241	3
9. Langobard OÜ	85,200	6
10. AALE KÄSITÖÖ Osaühing	67,631	3

Allikas: Äriregister

3.3.2 Kudumid ja tekstiilkäsitöö, kangas ja vaip

Kudumeid toodetakse nii masinatel kui käsitsi. 2019.aasta ülevaates olid käsitööettevõtetena hõlmatud kuni 10 töötajaga kudumeid valmistavad ettevõtted, sh ka masintööd kasutavaid, mille korral oli valimis kokku 30 ettevõtet. Käesoleval aastal on kaasatud kudumite ja tekstiilkäsitööliigi alla need ettevõtted, kus on alla 30 töötajat. Seega on ka seekord valimis neid ettevõtteid, kes kasutavad mingil määral masinaid, kas kudumiseks või tikkimiseks.

Kudumeid tootvaid ettevõtteid oli 2023. aastal 47, suuremateks kudumeid valmistavateks ettevõteteks oli müügitulu alusel Knittex Osaühing, OÜ M.Villadisain, Woolish Knitting OÜ, OÜ Kodukäsitöö ja OÜ Hiiu Vill (tabel 8). Esikümne müügitulu moodustas kokku 95% kogu kudumeid valmistavate ettevõtete grupi tulust. Pigem tööstusliku tootmise poole kalduvad ettevõtted on Knittex Osaühing Viljandis, Woolish Knitting OÜ Viljandis ja Tallinnas.

Eesti villa kasutusvõimalused on paranenud. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias loodi villalabor, mis toimib väikese villavabriku põhimõttel ning kus uuritakse erinevate villakiudude, sealhulgas lamba-, alpaka-, kitse-, koera- ja angooraküüliku villa, kasutusvõimalusi. Samuti on lambakasvatuse sektori arengukava raames koostatud Eesti villa ja villatööstuse arengukava (2016-2023). Näiteks on seal arengukavas sõnastatud, et tuleb luua tegevuskava, kuidas Eesti vill saaks uue hingamise ja leiaks kasutust erinevates sektorites nagu käsitöö, tekstiilitööstus ja ehituses. Eesti oma ja käsitöö villa pakuvad müügiks näiteks Muru Villavabrik Tartumaal⁶, Villakamber Läänemaal, OÜ Hiiu Vill Hiiumaal, Aade Lõng⁷ Harjumaal. Kuigi Aade Lõng kasutab mõnel määral oma kudumite valmistamiseks sisse toodud villa.⁸

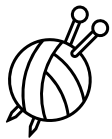
Tabel 8. Suuremad kudumeid tootvad ettevõtted 2023.

	Müügitulu (tuh €)	Töötajate arv
1. Knittex Osaühing	1,672,9	22
2. OÜ M.Villadisain	877,0	22
3. Woolish Knitting OÜ	379,0	2

⁶ [Avaleht - Muru Villavabrik](#)

⁷ [Aade Lõng](#)

⁸ [View of Ülevaade Eesti villamajandusest 2022 / Estonian wool industry: the current state](#)

4. Osaühing KODUKÄSITÖÖ	377,9	6
5. OÜ HIIU VILL	156,0	7
6. Osaühing Lõnga Liisu	143,0	6
7. osaühing Top-Kudum	113,9	8
8. OÜ KOOSLOOME	71,3	1
9. osaühing ELOTROI	54,3	1
10. KindaButiik OÜ	39,9	1

Allikas: Äriregister

Tekstiilikäsitöö ettevõtete gruppi kuuluvad ettevõtted, kes tegelevad kangastel põhinevate toodete käsitsi valmistamisega. Nende tegevus tugineb traditsioonilistele või kaasaegsetele tekstiilitehnikatele. Tekstiilikäsitöö valdkonna alla kuuluvad kangakudujad, tikkijad, pitsi valmistajad, kodutekstiilide tegijad, lapitöötehnikas esemete valmistajad, riiete loojad, rahvariiete meistrid, tekstiilkunstnikud, käsitsi värvitud ja trükitud kangaste valmistajad ja looduslike materjalide töötajad. Tüüpiliselt toodavad oma tooteid tellimuse peale ja pigem valmistavad tooteid väikses koguses. Tekstiilikäsitöölised proovivad paista oma ainulaadsete toodetega silma, kuid konkureerivad suuresti ka kiirmoega. Sageli kasutavad looduslikke või taaskasutatud materjale. Ettevõtjate jaoks on oluline meistri identiteet, näiteks toovad oma veebilehtedel välja, et on „Eesti käsitöö“ või „disainitud ja toodetud Eestis“.

Suuremate tekstiilikäsitöö ettevõtete hulka kuulusid 2023. aastal müügitulu alusel Osaühing Horveit, OÜ Muhoov, OÜ Mustvee Õmblus, OÜ Murueit (mingi osa tulust tuleb käsitööst ja teine osa tuleb matkatekstiilide tootmisest) ja OÜ KrisMar Tekstiil. Tekstiilikäsitööga tegelevaid ettevõtteid kuulus valimisse kokku 116, nende müügitulu ja tulu oli kokku 3,8 miljonit eurot. Tabelis 9 välja toodud kümne suurema ettevõtte müügitulu, mis moodustab kokku 60% (2 261, 861 tuhat eurot) kogu grupi müügitulust.

Tabel 9. Suuremad tekstiilikäsitööd tootvad ettevõtted 2023.

	Müügitulu (tuh €)	Töötajate arv
1. Osaühing HORVEIT	558,5	15
2. Muhoov OÜ	336,7	4
3. Mustvee Õmblus OÜ	262,0	16
4. Murueit Osaühing	211,1	9
5. osaühing KrisMar Tekstiil	188,9	1
6. Emma and Theo OÜ	180,4	1
7. PILV PRODUCTION OÜ	178,3	6
8. OÜ Tuuleluud	128,5	1
9. HEIVI PAJULA OÜ	115,2	4
10. Eestietno OÜ	101,9	1

Allikas: Äriregister

Kangas ja Vaip

Eesti rahvakultuuris on kangakudumine olnud oluline oskus, mille kaudu on edasi antud piirkondlikke mustreid ja sümboleid. Sellel loomemajanduse uuringulainel kaardistatakse esmakordselt kangas ja vaip kategooriat lähtudes Mardilaada ⁹liigitusele. Traditsioonilised triibukangad, mida kasutatakse rahvarõivaste valmistamisel, on saanud inspiratsiooni loodusest ja kohalikest kommetest.

Käesolevas kaardistuses tuvastati Äriregistrist 11 ettevõtet, mis kuuluvad kangakudumise või vaiba tegemise kategooria alla. Nende ettevõtet kogutulu on 3,5 miljonit eurot, mille suures osas moodustab ettevõtte Valley¹⁰, kes valmistavad käsitöövaipasid masina abil. Traditsioonilisel viisil toodab salle ja rahvuslikke tekstiile kangastelgedel kududes Tuulesttekstiil¹¹. FIE-dest on Mardilaada lehel näiteks toodud välja Anu Sergi FIE, kes tegeleb kangakudumisega – koob kaltsuvaipu ja linaseid linikuid. Ellu sallid (Mustrid OÜ) on naturaalsed õlasallid, sõbad ja tekid, kuhu on kootud sisse eestimaised mustrid¹².

Tabel 10. Suuremad kangaid ja vaipu pakuvad või tootvad ettevõtted 2023.

	Müügitulu (tuh €)	Töötajate arv
1. Mittetulundusühing Tõstamaa Käsitöökeskus	87,8	0
2. Mustrid OÜ	59,8	1
3. Vormsi Käsitöö Selts	57,4	0
4. OÜ Kangaspuu	56,0	1
5. OÜ Klauser Baltic	32,3	2
6. Aakos A.K. OÜ	31,3	1
7. Tuulesttekstiil OÜ	11,7	1
8. Roosi Kangaspuu OÜ	11,6	1
9. Mittetulundusühing Käsitööveranda	1,2	0
10. Saori Tallinn OÜ	997	0

Allikas: Äriregister

3.3.3 Nahkkäsitöö

Nahkkäsitöö valdkond ühendab Eestis traditsioonilisi töövõtteid ja kaasaegset disaini. Nahakäsitöö valmistaja kavandab ja valmistab nahast käsitöoesemeid, sisustusesemeid ja mööbli nahkdetailide. ¹³ Valdkonnas tegutseb mitmeid väikseid ettevõtteid ja meistreid, kes pakuvad unikaalseid ja kvaliteetseid tooteid. Äriregistrisse on registreeritud 30 nahkkäsitööga tegelevat ettevõtet ning sektoris on 40 töötajat. Sektori kogutulu on 1,1 miljonit eurot ja kümme suuremat moodustavad sellest 95% (1 040 095 tuhat eurot).

⁹ [Kangas ja vaip – Mardilaat](#)

¹⁰ [Valley – Valley](#)

¹¹ [Rahvuslikud tekstiilid – Tuulesttekstiil](#)

¹² [Kangas ja vaip – Mardilaat](#)

¹³ [Nahkkäsitöö valmistaja - Oskuste Kompass](#)

Tabel 11. Suuremad nahkkäsitööd pakkuvad või tootvad ettevõtted 2023.

	Müügitulu (tuh €)	Töötajate arv
1. Hansa Leather OÜ	386,7	12
2. NABO Nahktooted osaühing	258,4	6
3. osaühing EESTI VILLA- JA NAHATÖÖSTUS	187,1	4
4. Balmein OÜ	50,7	3
5. OÜ Märss	39,9	1
6. osaühing POTTER TM	36,2	1
7. Gabona Fulla OÜ	23,1	1
8. Osaühing Koorti Kõosneritööd	21,9	2
9. OÜ Tiiu Kaju nahatööd	18,1	1
10. OSAÜHING AILEENEKER	17,8	1

Allikas: Äriregister

Suurim nahkkäsitööd pakkuv ettevõtte on Hansa Leather, kes tegutseb Keilas ja keda omab Soome ettevõtte Nahkakunta. Nad toodavad erinevaid nahkmeeneid, vöösid ja muid tooteid. Teine suurtootja on NABO Nahktooted osaühing, kes valmistavad rahakotte ja muid nahkseid käe- ja seljakotte. Suurim eestimaine nahkkäsitööga tegeleja on jätkuvalt Eesti Villa- ja Nahatööstus.

3.3.4 Keraamika, klaas

Eesti keraamika ja klaasikunst on rikkaliku ajaloo ja tugeva käsitöökultuuriga valdkonnad, mis ühendavad traditsioonilised tehnikad ja kaasaegse disaini. Need alad on olulised nii kultuuripärandi säilitamise kui ka loovmajanduse arengu seisukohalt.¹⁴ Keraamika ja klaasikunsti ettevõtted teevad nii tarbetooteid, suveniire ja eritellimustöid.

Äriregistri andmetel on selles valdkonnas osaühinguid 32 (koos MTÜ-dega 38), kelle kogutulu on 1 miljon eurot ja töötajaid on 29 (koos MTÜ-dega 34). Ligi pooled ettevõtted ei ole registreerinud töötajaid. Suurema kümne keraamika- ja klaasikunsti ettevõtte müügitulu ja tulu on kokku 783 011 eurot, mis moodustab kogu sektori kogutulust ligi 78% (tabel 12).

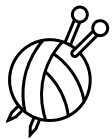
Suuremad ettevõtted on Osaühing Helina Tiik, kes toodab ja müüb portselantooteid ning korraldab laste kunstitaagreid.¹⁵ Teine suurettevõtte valdkonna kontekstis on TaevaniMaani, kelle esinduspood ja meistriskoda asub Raplas.¹⁶ Kolmas on Lind Keraamika OÜ, kes tegutseb Haapsalus Arro Porcelain nime all¹⁷. Ettevõtte valmistab portselan ja keraamika tarbetooteid, mida müüb veebipoes - [Artwork by Liisu Arro | COLLECTIONS | Arro Porcelain](#).

¹⁴ [Erialast — Eesti Kunstiakadeemia](#) ja [Keraamika — Eesti Kunstiakadeemia](#)

¹⁵ [LASTELAAGRID – Helina Tiik](#)

¹⁶ [Disain ja lauanõud, mis on ajatud](#)

¹⁷ [Contacts | Arro Porcelain](#)

Tabel 12. Suuremad keraamika või klaaskäsitööd pakkuvad või tootvad ettevõtted 2023.

	Müügitulu (tuh €)	Töötajate arv
1. Osaühing Helina Tilk	351,5	3
2. TaevaniMaani OÜ	947,4	5
3. Lind Keraamika OÜ	650,4	1
4. Tallinna Kunstkeraamika Tehas OÜ	577,7	3
5. Eesti Keraamika OÜ	55,6	1
6. OÜ Klaasistuudio	379,4	2
7. OÜ Tirre	314,6	1
8. Eesti Savikoda OÜ	31,1	1
9. OÜ Hansaklaas	30,8	1
10. OÜ DISAINKLAAS	27,1	1

Allikas: Äriregister

*Kuvatud on ainult osaühingud, kuna mitmed MTÜ-d kattuvad ka teiste käsitöövaldkondadega.

3.3.5 Puitkäsitöö

Eesti puitkäsitööd iseloomustavad traditsioonilised ja ajaloolise töövõtte, looduslähedane materjali kasutus kui ka tänapäevane disain. Puitkäsitöö valdkond hõlmab endas nii FIE-sid, väikseid ja keskmise suurusega ettevõtteid, kes valmistavad nii meeneid, tarbeesemeid ja kunstilisi objekte.

Äriregistrist tuvastati 71 puiduga seotud ettevõtet, kes valmistavad puidust lauatarbeid, karbikesi, laastukorve, vitspunutisi, mööblit ja mänguasju. Lisaks lisati valimisse need ettevõtted, kes restaureerivad käsitööna puitmööblit. Valdkonnas tegutseb 173 töötajat ja kogutulu oli 5,1 miljonit eurot 2023.aastal. Kümme suurimat puitkäsitöö ettevõtet moodustavad ligi 71% kogu kõne all oleva sektori müügitulust (tabel 13).

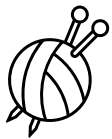
Kõige suurem puitmeeneid tootev ettevõtte on Nordic Gifts Eesti OÜ, kes iseloomustab oma toodangut kui põhjamaist ja naturaalselt puitu kasutavat ettevõtet, kelle toodangu suurimad kliendid asuvad Jaapanis, Rootsis ja Ameerika Ühendriikides.¹⁸ Näiteks Avinurme Puiduait (OÜ E.Strauss) on tuntud traditsiooniliste puidust käsitöötoodete, nagu laastukorvide ja puunõude valmistamise poolest.¹⁹

Tabel 13. Suuremad puitkäsitööd pakkuvad või tootvad ettevõtted 2023.

	Müügitulu (tuh €)	Töötajate arv
1. Nordic Gifts Eesti OÜ	923,0	69
2. E.Strauss OÜ	472,9	20

¹⁸ [Nordic Gifts](#)

¹⁹ [Punatud korvid | Kibud | Eestimaised ja ehedad puidutooted](#) ja [Avinurme Puiduait](#)

3. Puukujurid OÜ	425,4	10
4. Osaühing Avi Puutöökoda	356,7	5
5. OÜ Maronest	318,8	10
6. osaühing PAJUNES PUUTÖÖ	266,7	4
7. Saarte Mööbel OÜ	249,5	1
8. Osaühing Muhu Puidukoda	210,1	8
9. Disainpuit OÜ	206,8	5
10. OÜ Puupank	185,9	5

Allikas: Äriregister

3.3.6 Sepised

Eesti sepioste valdkond on sügavalt juurdunud rahvakultuuri, ühendades endas ajaloolised töövõtted ja tänapäevase kunstilise väljenduse. Kuigi tööstuslik metallitööstus on paljuski üle võtnud sepioste traditsioonilised ülesanded, on sepiostamine Eestis endiselt elujõuline käsitöökala, mida hoiavad elus pühendunud meistrid ja huvilised.²⁰

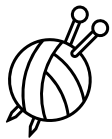
Äriregistrist tuvastati 22 sepiostega tegelevat ettevõtet, kes valmistasid väiksemaid kui ka suuremaid tarbesepepioste (küünlajalad, naelad, ukse- ja aknatarvikud, nagid, kellad, lühtrid, aiad) ning tegid erinevaid metalltöid.

Suuremad ettevõtted on Saaremaa Sepad, Ferrum Fabrica, Valjala Sepikoda, ARS Metallitöö, MTÜ Tähvena sepikoda, EtnoArt, Puraviku Tuuleveski, Osaühing Sepikoda, Metsahansu Sepipada ja OÜ Tulinael (tabel 14.) Kogu sepioste sektori kogutulu on 1,3 miljonit, mille moodustavadki nimetatud suuremad ettevõtted.

Tabel 14. Suuremad sepiosteid pakkuvad või tootvad ettevõtted 2023.

	Müügitulu (tuh €)	Töötajate arv
1. Osaühing Saaremaa Sepad	391,8	8
2. FERRUM FABRICA OÜ	338,5	4
3. Osaühing Valjala Sepikoda	164,5	4
4. ARS Metallitöö Osaühing	160,3	5
5. MTÜ Tähvena sepikoda	708,3	0
6. EtnoArt OÜ	630,8	1
7. Osaühing PURAVIKU TUULEVESKI	52,8	2
8. Osaühing Sepikoda	34,4	1

²⁰ <https://www.tv3.ee/tv3telekanal/tv3- uudised/sepioste-kunsti-hoiavad-elus-veel-vahesed-meistrid/>

9. Metsahansu Sepipada OÜ	14,9	1
10. OÜ Tulinael	13,6	1

Allikas: Äriregister

3.3.7 Ehted ja aksessuaarid

Eesti käsitööehted ja aksessuaaride kaardistati tänavu esimest korda, varem kuulusid need käsitööettevõtted muu kategooria alla. Käesoleva liigituse alla kuuluvad kõik ettevõtted, kes liigitusid või liigituks Mardilaada lehel ehted ja aksessuaarid kategooria alla. Eesti käsitööehete ja aksessuaaride valdkond peegeldab rahvakultuuri rikkust, looduslähedust ja kaasaegset disaini, pakkudes unikaalseid ja kvaliteetseid tooteid nii kohalikele kui ka rahvusvahelistele klientidele.

Käesolevas uuringus tuvastati 44 ehte või aksessuaaride tegelevat ettevõtet. Valdkonnas on 26 töötajat ning kogutulu on 1,1 miljonit eurot. Tabelis 15 välja toodud kümne ehte- ja aksessuaariettevõtte müügitulu on 791 878 eurot, mis moodustas kogu sektori kogutulust ligi 50%.

Paljud Eesti käsitööehted ammutavad inspiratsiooni rahvuslikest mustritest ja sümbolitest. Keefirivunts OÜ valmistab käsitsi ja unikaalseid kihla- ja abielusõrmuseid²¹, Ubent OÜ valmistab puidust erinevaid kõrvarõngaid, käevõrusid kui ka muid elustiilitooteid ning ka lampe²² ja Ilvese Savituba valmistab portselanehteid ning on inspireerinud Eesti rahvuslikest motiividest.²³ Näiteks bränd EHE EESTI EHE²⁴ pakub ehteid, mis on inspireeritud Eesti rahvuslikest mustritest ning on pakendatud koos teabega mustri päritolu kohta. Seto kultuuris on hõbeehted olulisel kohal, olles osa traditsioonilistest rahvarõivastest ja kandmas sümboolset tähendust.²⁵ Liura valmistab ehteid, mis on inspireeritud Eesti loodusest, kasutades materjale nagu puit ja looduslikud elemendid.²⁶ Samuti valmistab Elopu puidust ehteid, rõhutades looduslähedust ja keskkonnasõbralikkust.²⁷ Saaremaal tegeleb ehte ja muude käsitöötoodete loomisega Saare vilt.²⁸ Eesti käsitööehted ja aksessuaarid on laialdaselt kättesaadavad nii füüsilistes poodides kui ka e-poodides.

Tabel 15. Suuremad ehteid ja aksessuaare pakuvad või tootvad ettevõtted 2023.

	Müügitulu (tuh €)	Töötajate arv
1. Pärlipesa OÜ	335,9	4
2. Keefirivunts OÜ	168,6	1
3. Ubent OÜ	43,0	1
4. Osaühing "Kuldmeister"	39,5	1

²¹ [Kihlasõrmused & Abielusõrmused, Eesti Disain - Keefirivunts](#)

²² [uBent | Painutatud puidust sisekujundustooted | uBent](#)

²³ [Minust – ILVESE SAVITUBA & ILVESE EHTED](#)

²⁴ [EHE EESTI EHE](#)

²⁵ [Seto käsitöö, rahvariided ja ehted | Visit Setomaa](#)

²⁶ [Liura – Käsitöö ehted](#)

²⁷ [Meie lugu - OÜ Elopu](#)

²⁸ [Endast | Käsitöötooted Nelise talust Saaremaalt](#)

5. OÜ Ilvese Savituba	36,0	1
6. Drisain Est OÜ	35,5	1
7. Hvitolg OÜ	33,2	1
8. Nõmme Kullassepp OÜ	32,4	1
9. OÜ Etskae	30,8	1
10. IMS Kullassepp OÜ	28,3	1
11. M.T. Kullassepp OÜ	28,0	1
12. EHE ILU OÜ	26,8	1
13. Wodal Designs OÜ	26,4	1
14. Saare vilt OÜ	25,8	1
15. Eesti Rahvusehe OÜ	24,6	1

Allikas: Äriregister

*esikohal on Osaühing Sindrinahk müügituluga 471094, tegemist on käsitöö- ja õmblustarvikute müüjaga, kes on kajastatud Mardilaada kodulehel ehete ja aksessuaaride kategooria all. Käesolevas tabelis ei ole ettevõtet arvestatud kuna ei tegele otseselt ehetega²⁹

Muud tooted

Muud käsitöötooted kategooria alla koonduvad need valdkonnad ja tooted, mis ei kuulu klassikaliste käsitöövaldkondade (nt tekstiil, puit, nahk, sepised jne) alla, kuid millel on siiski oluline roll käsitöömaastikul. Siin kategoorias on välja toodud muid tooteid valmistavad ettevõtted, kes teevad paberist tooteid, kaarte, käsitöö küünlaid (mesilasvaha, soja ja muu vaha baasil), nukke ja muid mänguasju ning mänge jt tooteid.

Käesolevasse rühma kuuluvad 60 ettevõtet. Suurima müügituluga Eterno Eesti OÜ, LAKALUK toodab käsitsi lastetoa mööblit³⁰ ja Sirelboutique OÜ disainivad ja valmistavad käsitööna tooteid väikelastele³¹. Inglise Pai teeb looduskosmeetikat käsitsi ja Muru talu OÜ on Muru Villavabrik.

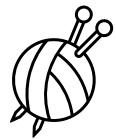
Tabel 16. Suuremad muid käsitööd pakkuvad või tootvad ettevõtted 2023.

	Müügitulu (tuh €)	Töötajate arv
1. ETERNO EESTI OÜ	216,4	2
2. LAKALUK OÜ	77,8	1
3. Sirelboutique OÜ	72,0	2
4. Inglise Pai OÜ	427,3	3

²⁹ [Sindrinahk – Õmblustarvikute hulgimüük](#)

³⁰ [Esileht - LAKALUK](#)

³¹ [Käsitööna valminud eksklusiivsed tooted beebidele ja väikelastele](#)

Allikas: Äriregister

3.3.8 Väliskaubandus

Riiklikus väliskaubandusstatistikas ei ole käsitöötoided tööstustoodetest eristatavad ja tuleb arvestada seda, et kaudselt on müük väliskülalistele ka eksport. Andmeid ekspordikohta on võimalik saada ettevõtete majandusaasta aruannete alusel. Käesoleva uuringuga hõlmatud 467 äriettevõttest oli 2023. aasta majandusaasta aruannetes eksport näidatud 35 ettevõtte (7,5%-l) kokku 7 324 192 euro väärtuses, mis moodustas keskmiselt 2% eksportivate ettevõtete käibest. Ekspordijate arv on samas suurusjärgus nagu oli 2019. (34 ettevõtet) ja 2015. aastal (39 ettevõtet).

35 ettevõtte põhjal on tehtud ülevaade eksporditurgude geograafilisest jaotusest. Peamised eksporditurud on Norra, Soome, Saksamaa, Prantsusmaa ja Rootsi. Sarnaselt 2019. aasta ja 2015.aasta kaardistusele on püsinud peamise ekspordiriikidena Rootsi, Soome ja Saksamaa. Lisaks tabelis 17 nimetatud riikidele müüdi tooteid veel Suurbritanniasse, Šveitsi, Poola, Belgiasse, Jaapani, Ukrainasse, Portugali, Tšehhi, Austraaliasse, Rumeeniasse, Hispaaniasse, Sloveeniasse, Kanadasse, Mehhikosse ja Singapuri.

Tabel 17. Suuremad riigid, kuhu käsitööd eksporditakse 2023.

	Müügitulu (tuh €) 2023	Osakaal % 2023
1. Norra	1,686,3	23%
2. Soome	1,420,2	19%
3. Saksamaa	1,365,6	18%
4. Prantsusmaa	1,076,2	14%
5. Rootsi	588,3	8%
6. Itaalia	322,1	4%
7. Ameerika Ühendriigid	262,0	4%
8. Holland	160,4	2%
9. Taani	923,7	1%
10. Austria	753,2	1%
11. Leedu	531,8	1%
12. Läti	514,6	1%
13. Müük Euroopa Liidu riikidele, muud	109,4	2%
14. Müük väljaspool Euroopa Liidu riike, muud	134,4	2%
	7 324 192	100%

Allikas: Äriregister

Välisurgudelt tegutsevad suuremad käsitöettevõtted, kes kasutavad mingil määral masinaid tootmisel. Knittex toodab kudumeid, Nordic Gifts Eesti toodab ja müüb meeneid. Välisurgudel leidub endiselt nõudlust Eestis valmistatud puittoodetele (Puukujurid OÜ, Muhu Puidukoda, PAJUNES PUUTÖÖ), sepised (Saaremaa Sepad, Valjala Sepikoda) ja suveniiridel.

Tabel 18. Suuremad käsitööd eksportivad ettevõtted 2023.

	Müügitulu (tuh €)
1. Knittex Osaühing	1,668,2
2. Nordic Gifts Eesti OÜ	842,8
3. Hansa Leather OÜ	368,5
4. Eesti Valgus Osaühing	324,2
5. OÜ Maronest	239,3
6. E.Strauss OÜ	214,8
7. NABO Nahktooted osaühing	191,8
8. Puukujurid OÜ	174,6
9. HEIVI PAJULA OÜ	115,2

Allikas: Äriregister

Vahetähtaegne: Majanduslik seis
<ul style="list-style-type: none">❖ TOP 10 ettevõtet teenisid 2023. aastal kogutulu 7,33 miljonit eurot, mis moodustas 33% kogu käsitöösektori tulust (22,2 miljonit eurot).❖ Nende 10 ettevõttega oli seotud 198 töötajat, mis on 31% kogu sektori hõivatutest (637 inimest), kinnitades, et suuremad tegijad on ka suurimad tööandjad.❖ Eesti käsitöettevõtete peamised ekspordiriigid olid Norra, Soome, Saksamaa, Prantsusmaa ja Rootsi.❖ Kolm kõige edukamat käsitöövaldkonda Eestis on puitkäsitöö, kudumid ja tekstiilikäsitöö ning käsitöötoodete jaemüük.

4. NÕUDLUS

4.1 Nõudlus käsitöö valdkonnas

Eesti käsitöösektorit iseloomustab tugev kultuuripärandi väärtustamine ja kasvav huvi unikaalsete, käsitsi valmistatud toodete vastu. Kuigi töötleva tööstuse üldine langus on mõjutanud majandust, on käsitöötoodete eksport püsinud stabiilsena, eriti Põhjamaadesse nagu Norra, Rootsi ja Soome.³² Eesti Panga andmetel toetas teenuste eksport, sealhulgas käsitöötoodete müük, 2023. aastal oluliselt majandust, kompenseerides kaupade ekspordi langust.³³ Lisaks on e-kaubanduse kasv (kodulehtede loomine) ja sotsiaalmeedia platvormide, nagu Facebooki gruppide ja Instagrami, kasutamine võimaldanud Eesti käsitöölistel jõuda laiema ostjaskonnani suurendades oluliselt nõudlust nende toodete järele. Samas on nõudlus muutunud kaalutletumaks ning tarbijad eelistavad ostude puhul autentset ja loo olemasolu toote taga. Ostud on muutunud praktilisemaks. Odavad ja masstoodangud (kiirmood) konkureerivad tugevalt traditsioonilise käsitööga. Kasvab eristuvate, isikustatud toodete nõudlus, eriti välisklientide hulgas.

Majutusteenuseid kasutavate külastajate arv on Eestis otseselt seotud käsitöötoodete ja -sündmuste tarbimisega, kuna turistid moodustavad olulise osa käsitööklentuurist. Statistikaameti andmetel ulatus majutatud väliskülastajate arv 2015. aastal 1,98 miljonini, mis püsis 2019. aastal stabiilsena (1,95 miljonit), kuid 2023. aastaks langes 1,67 miljonini. See peegeldab pandeemia mõju reisimisele kui ka sõjahirmu. Samas on Eesti elanike ööbimisega sisereiside arv näidanud kõikumist - 2015. aastal oli neid 2704,3 tuhat, 2019. aastaks kasvas see 3486,3 tuhandeni ning 2023. aastal langes pisut 3231,2 tuhandeni. Samas võib jätkuvalt väita kõrget kodumaise turismi osakaalu.

Tabel 19. Majutatud väliskülastajate ja Eesti elanike ööbimisega sisereisjate arv aastatel 2015, 2019 ja 2023.

Näitaja	2015	2019	2023
Majutatud väliskülastajad (miljon)	1,98	1,95	1,67
Eesti elanike ööbimisega sisereisid (tuhat)	2704,3	3486,3	3231,2

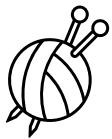
Allikas: Statistikaamet

Käsitööettevõtjate hinnangul on nõudlus Eestis kvaliteetse, autentse käsitöö järele jätkuvalt olemas, kuid see sõltub tugevalt majanduskeskkonnast ja ühiskondlikust kindlustundest. Nagu üks ettevõtja selgitas: „*kui ta on ikkagi päris käsitöö, siis seda tahetakse osta siit Eestist*“.

Samas iseloomustab mitme ettevõtja sõnavõtt murelikust nõudluse osas. COVID-19 järgne ebakindlus, sõda Euroopas ning tarbijate ettevaatlikkus on mõjutanud käsitöö ostuotsuseid. Üks intervjuueeritav ütles: „*Inimesed investeerivad meelelahutusse ehk Draamateatri piletitesse, reisimisse ja ülejäänud panevad sukasäärde... täna ei ole väga ettevõtjat soosiv turg*“.

³² [Mertsina: töötleva tööstuse langus mõjutab tugevalt kogu Eesti majandust](#)

³³ [Teenuste eksport toetab Eesti majandust | Pressiteated | Eesti Pank](#)

Mitmed ettevõtjad viitasid sellele, et laatadel osalemine ei ole enam nii efektiivne, kui varem. Nad tõid välja, et oluline on pakkuda käsitööd, millel on selge praktiline väärtus või mis vastab turu vajadustele: „*Pigem pead tegema midagi lõõvalt, mida inimestel päriselt vaja on*“.

Lisaks tõid ettevõtjad välja tööjõupuudust oskustööliste seas. Näiteks rahvarõivaste valmistamine, mille järele on tantsu- ja laulupidude eel suur nõudlus, nõuab vilunud tegijaid neid aga napib. „*Tegijaid, kes teevad korralikke rahvarõivaid, ei ole piisavalt... see turg on väga lai ja ei saa kõike ühe vitsaga võtta*“, nentis üks käsitööettevõtja. Lisaks selgus, et ostjad ei väärtusta tõelise käsitöö hinda ja proovivad alati tegelikku hinda alla kaubelda.

Käesoleva uuringu raames läbiviidud küsitlusest selgus, et enamik käsitööettevõtteid suudaks pakkuda rohkem kui on nõudlust, üksnes vähestel ületas nõudlus pakkumist.

The European Market for Crafts (2023) aruandest selgus, et enamik käsitöö ostjatest Euroopas on naised (69%), vanuses 20-70 ning ühtlaselt jaotunud vanuserühmade vahel. Peamiselt on käsitöö ostjate ettevõttes töötajad (43%), ettevõtjad (25%) ja pensionärid (13%). Lisaks kasutavad käsitöö ostjad aktiivselt sotsiaalmeediat – Facebooki, Instagrami ja Pinteresti. Kõige populaarsemad käsitöö valdkonnad on keraamika, tekstiilikäsitöö, puidutöö ja ehtekunst. Euroopas tehtud uuringu järgi 39% ostjatest ostsid 3-4 korda aastas käsitöötooteid ning keskmine aastane kulutus oli 355 eurot. Peamisteks ostukanaliteks olid käsitöölaadad, disainpoed, meistrite töökojad või veebipoed. Peamiselt saadi infot käsitöö kohta käsitöömeistrite endi veebikanalitelt ja sotsiaalmeediast. **Peamised käsitöö ostmise motiivideks olid – soov säilitada traditsioonilisi oskusi, soov omada ainulaadseid esemeid, emotsionaalne side käsitööga, looduslike ja autentsete materjalide väärtustamine ning kohaliku majanduse toetamine.**

5. ORGANISATSIOON, POLIITIKA JA FINANTSEERIMINE

5.1 Organiseeritus

Käsitööpärandi säilitamine on lahutamatu osa Eesti rahvuskultuurist ning riik toetab selle järjepidevust rahvakultuuri edendamise meetmete kaudu. Riiklikku tuge rahvusliku käsitöö ning laiemalt rahvakultuuri kestlikkusele koordineerib **Eesti Rahvakultuuri Keskus**, mille tegevus aitab kaasa nii traditsioonide hoidmisele kui ka nende tänapäevasele arengule, sh rahvusliku käsitöö väärtustamisele ja jätkusuutlikkuse toetamisele.³⁴

Eesti käsitöövaldkonna koordineerivaks ja ühendavaks keskuseks on jätkuvalt **Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit** (ERKL), mis tegutseb katusorganisatsioonina nii paikkondlike käsitööseltside kui ka erialaspetsiifiliste alaliitude jaoks. ERKL-i eesmärk on rahvuslike käsitöötraditsioonide säilitamine ja arendamine kultuurinähtusena ning elatusallikana, arvestades kohalikke eripärasid ja kogukondade elujõulisust.³⁵ ERKL-i struktuuris tegutsevad temaatilised alaliidud, sealhulgas lapitöö, kangakudujate, rahvarõiva, mänguajameistrite, pitsimeistrite, erivajadustega loojate, väikeettevõtjate ja käsitöö kolleksionääride alaliidud. Esindatud on ka puu-, tohu- ja

kandlemeistrid.

MTÜ Rahvarõivas on 2008. aastal asutatud organisatsioon, mille eesmärk on hoida ja edendada Eesti rahvarõivaste valmistamise ja kandmise traditsiooni ning tagada rahvuslike käsitööoskuste järjepidevus. Ühingu tegevus põhineb kultuuriloolaste, etnograafide, käsitöömeistrite ja pärandtehnoloogide koostööl, ühendades teadus- ja oskustepõhise lähenemise rahvakultuuri säilitamisel. MTÜ eelkäijaks oli 1992. aastal Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu juurde loodud rahvarõiva alaliit.³⁶

Eesti rahvarõivad

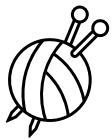
5.2 Riiklikud toetusmeetmed

Eestis toetatakse käsitöövaldkonda mitmete riiklike toetusmeetmete kaudu, mille eesmärk on säilitada ja arendada rahvakultuuri ning vaimset kultuuripärandit. Peamine käsitöövaldkonna toetuste koordineerija on Eesti Rahvakultuuri Keskus, mis vahendab erinevaid riiklikke toetusprogramme rahvakultuuri ning vaimse kultuuripärandi hoidmiseks ja väärtustamiseks. Lisaks võivad käsitööorganisatsioonid saada toetusi Kultuurikapitalist, kogukondlikest programmidest, LEADER meetmest ja EASi kaudu. 2023.aastal ei saanud EAS-ilt käsitöö ettevõtteid toetusi. Kokku eraldati 0,3 miljonit eurot kaardistatud käsitöösektorile.

³⁴ [Arengekava - Eesti Rahvakultuuri Keskus](#)

³⁵ [Meist - Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit](#)

³⁶ [Meist](#)

Eesti Rahvakultuuri Keskus haldab 12 toetusmeedet, millest mitmed on otseselt või kaudselt seotud käsitöölase tegevuse toetamisega. 2023. aasta andmete põhjal on käsitööga seotud rahastust saanud nii partnerorganisatsioonid kui ka maakondlikud ja paikkondlikud kultuuriühingud. Kokku eraldati käsitööga seotud tegevustele vähemalt 88 062 eurot. Toetusi eraldati järgmiste programmide kaudu:

- Rahvakultuuri partnerorganisatsioonide toetus
- Setomaa, Vana-Võromaa, Kihnu, Peipsiveere ja Saarte pärimuskultuuri toetamine
- Virumaa pärimuskultuuri toetamine
- Folkloorifestivalide toetamine

Toetusi said näiteks järgmised käsitööga seotud organisatsioonid ja projektid:

- Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit – 67 000 € (tegevus- ja mentortegevus)
- MTÜ Vana-Võromaa Käsitöö – kokku 7000 € (käsitöövõrgustiku arendustegevused)
- SA Kihnu Kultuuriruum – 2996 € (sh VI Kihnu Kudumisfestival, õppematerjalide väljaandmine)
- MTÜ Tõstamaa Käsitöökeskus – 2000 € (pärandkultuurifestival)
- MTÜ Piiri Peal – 3000 € (käsitöökoolitused)
- MTÜ Ruhnu KultuuriAit – 1419 € (Ruhnu vokid ja helmekeed)
- MTÜ Seto Käsitöö Kogo – 1200 € (Seto pitsipäevad)
- Avinurme Kultuuri ja Hariduse Selts – 573 € (linatöö õpitoad)
- MTÜ Purtse Jõe Arenduskeskus – 560 € (kirivöö õpituba)

Tabel 20. Käsitöösektoris tegutsevad toetuse saajad 2023.

Toetuse saaja	Toetuse andja	Summa (eur) 2023
Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit	Kultuurkapital	62000
Mittetulundusühing RAHVARÕIVAS	Kultuurkapital	13800
sihtasutus Kihnu Kultuuriruum	Kultuurkapital	7100
Nett tikand OÜ	Kultuurkapital	5500
Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse Sihtasutus	Kultuurkapital	5000
Mittetulundusühing Käsitöömaailm	Kultuurkapital	5000
Kihnu Elav Pärimus MTÜ	Kultuurkapital	3500
Mittetulundusühing Tõstamaa Käsitöökeskus	Kultuurkapital	3200
MITTETULUNDUSÜHING SETO KÄSITÖÜ KOGO	Kultuurkapital	1850
Vormsi Käsitöö Selts	Kultuurkapital	1300
Osaühing KODUKÄSITÖÖ	Kultuurkapital	800
Käsitöökoda Kuldne Õlg MTÜ	Kultuurkapital	750
Hvitolg OÜ	Kultuurkapital	600
Avinurme Kultuuri ja Hariduse Selts Nurmetuled	Kultuurkapital	510
MTÜ Rahvuspärand	Kultuurkapital	340
Kultuurkapitalist maakondlikul alusel		35680

Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit	Tallinn	37500
Mittetulundusühing RAHVARÕIVAS	Tallinn	3500
Mittetulundusühing KÄSITÖÖMAAILM	Tallinn	3000
Mittetulundusühing Bonifatiuse Gild	Viljandi	4500

Allikas: Kultuurikapital, Tallinna ja Viljandi linn.

5.2.1 Toetuste kaardistamise soovitus

Käsitöövaldkonna toetuste mõju hindamisel ja kaardistamisel on oluline mõista toetuste liikumisteed ning nende lõppkasusaajaid. Et vältida vaatepunkti piiratust ning suurendada poliitikakujundamise tõhusust, on otstarbekas jaotada käsitööd puudutavad toetused kahte tüüpi:

1) Otsesed toetused käsitöölisele ja käsitööettevõtetele

Siia alla kuuluvad toetused, mis laekuvad otse käsitöölisele – olgu nad füüsilisest isikust ettevõtjad (FIE), osaühingud, käsitööseltsid või muud organisatsioonid, mis tegelevad mingis osas käsitööga. Tüüpilised näited on Eesti Rahvakultuuri Keskuse tegevustoetused (nt Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidule), Kultuurikapitali loometöö stipendiumid, LEADER-programmi raames soetatud töövahendid (nt kangasteljed, tikkimismasinad) ning EAS-i starditoetused käsitööettevõtluse alustamiseks.

2) Kaudsed toetused, mis jõuavad käsitööliseni tellija või vahendaja kaudu

Need toetused laekuvad organisatsioonidele, kes ei loo käsitööd ise, kuid tellivad käsitööliselt toote või teenuse. Heaks näiteks on rahvarõivaste tellimine, kus toetuse saajaks on sageli tellija (nt folklooriansambel, kogukondlik ühendus või kultuurikeskus), kuid töö ja tulu jõuab käsitööliseni. Samuti kuuluvad siia toetused, mille abil kogukonnad rajavad käsitööks vajalikke taristuid (nt kangastelgede soetamine), korraldavad laatu, koolitusi ja näitusi, mis omakorda toetavad käsitöölise tulu teenimise või nähtavuse suurenemise võimalusi.

Näiteks sai 2023. a 4. Kultuurikapitali taotlusvoorst toetust rahvarõivaste soetamiseks/valmistamiseks 1200 eurot, sarnaselt sai veel Jõgevamaa Gümnaasium (600 eurot), MHG Vilistlaste Rahvatantsurühm (4000 eurot), Rahvatantsuansambel Tarbatu (2000 eurot) ja paljud teised.

5.3 Seosed teiste (loome)valdkondadega

Käsitöö on tihedalt seotud mitmete loomemajanduse valdkondadega, eelkõige **kunsti** ja **disainiga**, kuid olulist rolli mängivad ka **kirjastamine**, **audiovisuaalmeedia**, **reklaam**, **muuseumid**, **raamatukogud** ning **muusika** ja **fotograafia**. Käsitöö puhul on sageli keeruline tõmmata selget piiri kunsti, disaini ja käsitöö vahele, need valdkonnad suuresti põimuvad omavahel ja teevad ka koostööd. Näiteks nimetatakse nahkkäsitöö meistreid sageli ka nahakunstnikeks, kuna nende loomingul on ka kunstiline mõõde. Samuti käsitletakse keraamikuid tihti kui kunstnikke, kuna nende tööd on kui kunstiteosed või on need kunstipärased tarbetooted. Tekstiilkäsitöö valdkonnas on tihedad seosed moedisaini ja tootedisainiga ning puitkäsitöö seondub nii tarbekunstnike kui ka tarbeesemete disainerite tegevusvaldkonnaga. Digiajastul on olulised ka veebidisainerid, kes kujundavad käsitööettevõtete kodulehti. Samas valmivad paljud veebilehed platvormidel nagu WordPress, Shopify või teistes valmisloodud lahendustes. Muuseumid on käsitöötegijatele olulised inspiratsiooni- ja teadmiste allikad, nendes tutvustatakse pärimuslikku käsitööga, rahvakunsti ja etnograafiaga, mida käsitöölised oma töös taaselustavad. Muuseumipoed on ühtlasi ka olulised käsitöötoodete müügikanalid.

Lisaks toimib käsitööalane kirjastamine (raamatud, ajakirjad, juhendid), audiovisuaalmeedia (näiteks käsitöö saadete ja õpetusfilmide tegemine), reklaam (laatade ja messide turundus), fotograafia (tootefotode tegemine e-poodidesse) ja muusika (rahvapillide meistrid, rahvarõivad tantsu- ja laulupidudel) loomemajanduse komponentidena, mis toetavad käsitöösektori nähtavust ja arengut.

Tabel 21. Käsitöösektori seosed loomemajanduse valdkondadega

Kunst ühised müügikanalid kunsti- ja käsitööpoed laadad ja messid	Kirjastamine käsitööalased raamatud ja ajakirjad kajastused trükimeedias	Muuseumid pärimusliku ja etnograafilise teabe hankimine näitused, sündmused
Disain mitmekülgne koostöö veebilehtede disain	Muusika rahvarõivad laulu- ja tantsupidudel pillimeistrid (kandlemeistrid jt)	Reklaam laatade, messide jt käsitööürituste reklaam
Fotograafia Tootefotod	Raamatukogud käsitööalane kirjandus näitused	Audiovisuaalmeedia kajastused tele- ja raadiosaadetes, tehnikaid tutvustavad filmid

Käsitöösektor on mitmekülgne ja seotud tihedalt paljude teiste majandusvaldkondadega, alates **turismist** ja **põllumajandusest** kuni **hariduse**, **logistikasektori** ja **kaitsetööstuseni**. Käsitöö on tihedalt seotud **nii sise- kui välisturismiga**. Turistid moodustavad märkimisväärse osa käsitöötoodete ostjatest, eriti suveniiride ja rahvuslike toodete osas. Samas võib käsitöölaad olla turistide sihtpunkt, näiteks külastatakse tuntud käsitöölaatasi turismi eesmärgil (nt Mardilaad, Tallinna Vanalinna Päevad, Paunvere laad) ja piirkondlikud käsitöötooted, nagu Avinurme puidutooded või Haapsalu sallid. Eestis on loodud laadakalender ([Laadakalender 2025 – kõik Eesti laadad ühes kohas](#)), mis lihtsustab laadadega tutvumist.

Käsitöö õpetatakse kutse- ja kõrghariduses (nt Viljandi Kultuuriakadeemia), samas ka täienduskoolitustel ja rahvakoolides. Ülikoolide ja käsitöölise koostööd ja seost kinnitab Craft Camp³⁷ Viljandis. See on iga-aastane **rahvusvaheline käsitöölaager**, kuhu tullakse üle maailma õppima traditsioonilisi käsitöövõtteid ning seal õpetavad meie omad Eesti käsitöömeistrid.

Käsitöö valmistamise võimalused sõltuvad suuresti toorainest ja töövahenditest. Kohalike materjalide (vill, lina, nahk, puit) olemasolu ja kvaliteet mõjutab sektori konkurentsivõimet. Samas on kohaliku põllumajanduse ja jahinduse saaduste väärimine üks oluline osa lisandväärtuse loomises käsitöö kontekstis ning aitab kaasa ringmajanduse põhimõtete järgimisele. Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit on asunud märgi OMA toel esile tõstma Eesti loodusest pärit, eetilisel kogutud ja töödeldud materjale.³⁸

Käsitöötooteid müüakse erinevates müügikanalites: kunsti- ja käsitööpoed, laadad, messid, veebipoed. E-kaubanduse osakaal on eriti viimastel aastatel oluliselt suurenenud ning eeldatavasti kasvab ka järgnevatel aastatel. Veebimüük toob kaasa nõudluse kvaliteetsete tootefotode, disaini ja logistika järele. Kullerteenuste ja pakiautomaatide olemasolu on käsitöötoodete saatmiseks nii Eestis kui rahvusvaheliselt hädavajalik.

Eriti pärast 2022. aastat on **käsitöö leidnud rakendust ka kaitsetööstuse ja vabatahtlike algatuste kaudu**. Näiteks on Ukrainasse saadetud käsitsi kootud kindaid³⁹ ja punutud varjevõrke (korraldatud MTÜ Nõmme Oma Kunstiklubi poolt)⁴⁰. Need algatused näitavad käsitöö ühiskondlikku väärtust.

Käsitöö ja kunstiline tegevus on seotud vaimse tervisega. Käsitööd, nagu korvipunumine ja keraamika, on kasutatud inimeste aitamiseks juba 19. sajandist alates. Ka tänapäeval korraldavad mitmed organisatsioonid, käsitöökursusi just neile, kes vajavad tuge. Tegevused, nagu savi voolimine või kudumine,

³⁷ [Eesti käsitöö suvekool | Tartu Ülikool](#) ja [Craft Camp 2023 - Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit](#)

³⁸ [Märk OMA - Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit](#)

³⁹ [Eestis käivad Ukrainasse sokkide ja kinnaste saatmiseks kudumistalgud | Eesti | ERR](#)

⁴⁰ [FOTOD | Nõmmel punutakse sel nädalal Ukrainasse saatmiseks varjevõrke – Eesti elu | GoodNews](#)

aitavad rahuneda, pakuvad kätele tööd ja annavad hea enesetunde. Seega aitab käsitöö leevendada ärevust ja pingeid.⁴¹ Käsitöö on laiemalt seotud tervise ja heaoluga eriti teraapilistel eesmärkidel.

Tabel 22. Käsitöösektori seosed teiste valdkondadega

Kaubandus kunsti- ja käsitööpoed veebipoed laadad ja messid materjalid ja tarvikud supermarketid	Haridus õppetöö teadustöö uuringud laagrid	Metsandus puitmaterjalid
Sotsiaalmeedia Facebook käsitööblogid reklaam kogemuste vahetus õppematerjalid	Logistika Tellimuste kohtaletoimetamine	Kaitsetööstus Ukrainasse saadetud käsitsi punutud võrgud, Ukrainasse saadetud kindad
Turism suveniiride ja käsitöö müük turistidele	Põllumajandus Käsitöötalud, (toor)materjalid	Jahindus Materjalid (nt luu)
	Vaimne tervis ja heaolu Käsitööl on sotsiaalne mõõde, mis ühenduse loomise ja kuuluvustunde tekitamise puhul	Ringmajandus taaskasutuse, jääkmaterjalide kasutamine ja kohaliku toorme väärimine

⁴¹ [4 reasons craft is good for your mental health](#)

6. Haridus

Käsitöövaldkonna jätkusuutlikkus eeldab ja põhineb mitmetasandilistel haridusvõimaluste olemasolul, mis katavad akadeemilist kui ka praktilist ettevalmistust. Eestis saab käsitööd õppida üld-, kutse-, rakendus- ja kõrghariduse tasemel. Õppekavad seovad valdavalt traditsioonilisi oskuseid tänapäevaste tehnoloogiate ja ettevõtluspädevustega.

6.1 Kõrghariduse taseme õppekavad

Tallinna Ülikoolis on võimalik õppida **tehnoloogiavaldkonna ainete õpetajaks** magistriõppes. See õppekava koondab kaks peamist suunda: käsitöö ja kodunduse õpetaja ning töö- ja tehnoloogiaõpetuse õpetaja erialad. Tegemist on integreeritud õppekavaga, mis valmistab ette kvalifitseeritud õpetajaid, kellel on magistrikraad ning kutsestandardile vastav õpetajakutse 7. tasemel. Õpe ühendab didaktilised ja ainealased teadmised ning valmistab ette töötamiseks üldhariduskoolides ja teistes haridusasutustes.

Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledžis on võimalik õppida **käsitöötehnoloogiate ja disaini** rakenduskõrghariduse õppekava alusel. Tegemist on kolme aasta pikkuse sessioonõppega, mille keskmes on traditsiooniliste käsitöövõtete rakendamine tänapäevases tootedisainis. Õppekava lähtub inimkesksest disainifilosoofiast, mille puhul lähtutakse kasutaja vajadustest ja loovast probleemilahendusest. Materjalide osas keskendutakse eelkõige puidule, plastile ja metallile, pakkudes praktilist oskusteavet ja loovat arendustööd ühendavat haridust.

Tartu Ülikoolis saab õppida nii pärandtehnoloogia kui ka kunstide ja tehnoloogiaõpetuse õpetaja erialadel. **Pärandtehnoloogia** rakenduskõrgharidusõppes saab spetsialiseeruda kas tekstiili, ehituse või metallitöö suunale. Õpe keskendub kohalike käsitöötehnikate, materjalide ja oskuste tundmisele ning säilitamisele. Alates 2023. aastast on lisandunud ka ringtehnoloogia eriala, mis ühendab teiste suundade baasteadmised jätkusuutlikkuse ja ringmajanduse põhimõtetega. Ringtehnoloogiat õpetatakse päevases õppes, samas kui ülejäänud suunad on korraldatud sessioonõppena.

Magistritasemel pakub **Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia** võimalust õppida **kunstide ja tehnoloogiaõpetuse õpetajaks**, mille läbimisel omandatakse samuti õpetaja 7. taseme kutse. Selle eriala lõpetajad on pädevad õpetama mitmesuguseid loome- ja tehnoloogiaaineid, sealhulgas kunsti, muusikat, käsitööd, kodundust ja tehnoloogiaõpetust, samuti juhtima kooliteatrit või tantsuringe. See eriala on suunatud laiapõhjalise loome- ja õpetamisoskuse arendamisele, pakkudes paindlikke võimalusi töötamiseks erinevates hariduskeskkondades. Viljandi kultuuriakadeemias tegutseb alates 2011 aastast Pärandtehnoloogia magistriõpe, mis alates 2020 kannab nime Kultuuripärandi loovrakenduste magistriõpe ja mille enamus magistritöödest keskenduvad käsitöö ja pärandtehnoloogia teemadele.⁴²Lisaks tegeletakse Viljandis vähesel määral restaureerimisega.

Lisaks õpetavad käsitööoskuseid ka paljud õppekavad Eesti Kunstiakadeemiast ja Kõrgemast Kunstikoolist Pallasest.

⁴² <https://ut.ee/et/oppekavad/kultuuriparandi-loovrakendused>

6.2 Kutseõppe taseme õppekavad

Kutseõppeasutused pakuvad paindlikke õppevorme ja keskenduvad käsitööalaste töösüste praktilisele omandamisele. Õpe toimub nii päevases kui sessioonõppe vormis.

Tallinna Rakenduslik Kolledž (endine Tallinna Kopli Ametikool) pakub mitmekülgseid õppimisvõimalusi traditsiooniliste käsitööerialade vallas. Õppida saab järgmisi erialasid: puukäsitöö valmistaja (tase 4), kangakuduja (tase 3), nahhkäsitöö valmistaja (tase 4), sepp (tase 4) ja tekstiilkäsitöö valmistaja (tase 4).

Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolis on võimalik õppida mitmetel käsitöö erialadel, sealhulgas keraamika, klaasipuhuja assistendi amet, samuti tekstiilkäsitöö ja masinkuduja kutsekvalifikatsioon.

Kuressaare Ametikoolis pakutakse õppimisvõimalusi keraamikuks, keraamikaesemete valmistajaks ning nahhkäsitöö valmistajaks, lisaks on seal kergele rõivaste rätsepa ja tekstiilkäsitöö erialad.

Raplamaa Rakenduslikus Kolledžis jätkub tugev fookus sepa- ja keraamikaerialadel, pakkudes neis valdkondades praktilist väljaõpet. Käsitöö erialade osas on siin tegemist endise Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskooliga.

Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus paistab silma laia valikuga tekstiilkäsitöö ja rõivaõmblemise alal, kus õppetöö hõlmab ka kergele rõivaste rätsepatööd.

Räpina Aianduskoolis saab keskenduda peamiselt tekstiilkäsitööle, sh ka spetsialiseerunud käsitööline tehnika õppimisele.

Haapsalu Kutsehariduskeskus on tuntud oma kangakudumise ning üldise tekstiilkäsitöö õppe poolest.

Pärnumaa Kutsehariduskeskuses saab õppida kergele rõivaste rätsepaks ning rätsep-stilistik, kes on spetsialiseerunud naiste ülerõivaste valmistamisele.

Tallinna Ehituskool pakub erialana õmblemise väljaõpet, samas kui Tartu Rakenduslik Kolledž keskendub kergele rõivaste rätsepale ning õmblemisele.

Tallinna Tööstushariduskeskuses on lai valik rõivatootmisega seotud erialasid, sealhulgas kergele rõivaste rätsep, naiste ja meeste rätsep-stilistid ning rõivaõmblejad.

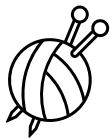
6.3 Lõpetanute arv

Aastatel 2020–2023 lõpetas käsitöövaldkonna **kõrgharidusõppe** Eestis kokku **245 õppijat**. Suurima osa lõpetanutest andis Tartu Ülikool, kust nelja aasta jooksul sai diplomi 153 inimest (sh kultuuripärandi loovrakenduste magistreid oli 2023. a 25; suur hul oli ka muusika ning kunsti õpetajaid). Sealhulgas on enim lõpetajaid tulnud kunstide ja tehnoloogia õpetaja magistriõppekavalt ning pärandtehnoloogia rakenduskõrgharidusõppest. **Tartu Ülikooli** roll valdkonnas on olnud juhtiv, pakkudes tasakaalu õpetajahariduse ja praktilise, pärandipõhise käsitööoskuste õpetamise vahel.

Tallinna Ülikool koos Haapsalu Kolledžiga andis samal perioodil välja 92 lõpetajat. Tallinna Ülikooli õppekavad keskendusid peamiselt tehnoloogiaõpetaja ja käsitöö valdkonna lõimumisele õpetajakoolituses ning disainikeskses bakalaureuseõppes. Haapsalu Kolledži käsitöötehnoloogiate ja -disaini rakenduskõrgharidusõpe on püsinud stabiilsena, andes igal aastal kümnekond lõpetajat. Nende õppekavade kaudu seotakse rahvuslik käsitööpärand loovuse, tootedisaini ja kutseõpetajate koolitamisega.

Kui vaadata lõpetajate arvu aastate lõikes, siis trend on olnud mõõdukalt kasvav. Aastal 2020 lõpetas käsitöövaldkonna kõrghariduse 59 õppijat, 2023. aastal aga juba 73. Kõige väiksem oli lõpetajate arv 2022. aastal, mille tingis koroonapandeemia, kuid sellele järgnes kiire kasv.

Aastatel 2020–2023 lõpetas **kutsehariduse käsitöövaldkonna** erialasid kokku **981 inimest**, kusjuures lõpetajate arv aastate lõikes kõikus. Kõrgeim lõpetajate arv oli 2022. aastal, mil lõpetas 303 inimest, samas kui madalaim arv oli 2021. aastal 214 ning 2023. aastal 218. Need kõikumised võivad peegeldada nii õppimisvõimaluste muutusi kui ka tööturu nõudmisi ning mõjutada valdkonna atraktiivsust.

Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool oli üks aktiivsemaid käsitöövaldkonna kutsekoolide seas, kus lõpetajate arv kasvas perioodil stabiilselt – alates 22 lõpetajast 2020. aastal kuni 38 lõpetajani 2023. aastal. Seal on esindatud mitmed käsitöö erialad, näiteks keraamika, klaasipuhuja assistent ja tekstiilkäsitöö. Näiteks keraamika lõpetajate arv Olustveres tõusis 12-lt 2020. aastal 13-ni 2022. aastal.

Tallinna Rakenduslik Kolledž tõi samuti olulise panuse, kus lõpetajate arv varieerus 8-st 2020. aastal kuni 29-ni 2021. aastal ning seejärel langes ja tõusis veidi uuesti. Peamised erialad on nahkkäsitöö valmistaja, sepp ja puukäsitöö, kus lõpetajate arv kõikus väiksemate vahemike sees, näiteks nahkkäsitöö valmistaja lõpetajaid oli 8 2021. aastal ja 6 2023. aastal.

Kuressaare Ametikoolis oli lõpetajate arv suuremates kõikumistes, alustades 37-st 2020. aastal ja langedes 10-ni 2021. aastal, kuid tõustes taas 43-ni 2022. aastal. Seal domineerivad keraamikute ja keraamikaesemete valmistajate erialad, mille lõpetajate arv jäi valdavalt vahemikku 6–12.

Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus oli üks suuremaid käsitöö kutsekoolide lõpetajate arvu poolest, kus aastane lõpetajate arv kõikus 30-st 2021. aastal kuni 68-ni 2022. aastal ning langes seejärel 31-ni 2023. aastal. Erialadeks olid tekstiilkäsitöö, rõivaõmblemine ja kergete rõivaste rätsep. Näiteks rõivaõmblemise lõpetajate arv kasvas 6-st 2020. ja 2021. aastal kuni 25-ni 2022. aastal ning langes 15-ni 2023. aastal.

Raplamaa Rakenduslik Kolledž näitas samuti mõningaid kõikumisi: lõpetajate arv kasvas 1-lt 2020. aastal 19-ni 2021. aastal ja jäi seejärel vahemikku 13–17 lõpetajat aastatel 2022–2023. Erialadeks olid peamiselt sepp ja keraamik, kelle lõpetajate arv kõikus vastavalt 1–10 ja 9–12 vahel.

Haapsalu Kutsehariduskeskuses jäi lõpetajate arv üsna stabiilseks, liikudes 13–15 lõpetaja vahel, kus keskenduti peamiselt kangakuduja ja tekstiilkäsitöö erialadele.

Pärnumaa Kutsehariduskeskuses suurenes lõpetajate arv perioodil 10-lt 2020. aastal kuni 19-ni 2023. aastal, kus olulised erialad olid kergete rõivaste rätsep ja rätsep-stilist.

Tallinna Tööstushariduskeskus oli üks suuremaid lõpetajate arvu poolest, kus aastane lõpetajate arv kõikus 43-st 2021. aastal kuni 60-ni 2022. aastal ning jäi 52-ni 2023. aastal. Siin domineerisid kergete rõivaste rätsepate lõpetajate arv, mis oli kõrge, ulatudes aastatel 2020–2023 vahemikku 34–52.

Tartu Rakenduslik Kolledž näitas mõõdukat langust lõpetajate arvus, langedes 37-lt 2020. aastal kuni 12-ni 2023. aastal, kus kergete rõivaste rätsep oli peamine eriala.

Kuigi kutsehariduse lõpetajate arv käsitöövaldkonnas on mõnes kohas kõigutanud, säilib valdkonnas tugev huvi ja stabiilsus. Erialade lõikes on kergete rõivaste rätsepatöö ja tekstiilkäsitöö jätkuvalt kõige populaarsemad ning stabiilsed. Keraamika ja nahatöö on samuti olulised erialad, kus näha on nii kasvu kui ka stabiilsust.

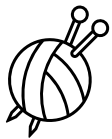
Kõikumised lõpetajate arvudes võivad peegeldada nii koolide õppekavade muudatusi, tööturu vajaduste muutusi kui ka õppijate huvi. Samas on selge, et käsitöö kutseharidus mängib jätkuvalt olulist rolli nii traditsiooniliste oskuste säilitamisel kui ka praktiliste ja tööstuspõhiste teadmiste pakkumisel tulevastele spetsialistidele.

Tabel 23. Käsitöövaldkonnaga seotud kõrghariduse erialade lõpetajate arv 2020-2023.

	2020	2021	2022	2023
Kokku	305	275	355	291
Kõrgharidus kokku	59	61	52	73
Tallinna Ülikool	18	27	25	22
Tehnoloogiavaldkonna ainete õpetaja Magister	2	10	5	8

Käsitöö ja kodunduse õpetaja	Magister	1			
Integreeritud tehnoloogiad ja käsitöö	Bakalaureus	4	5	8	3
Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledž: käsitöetehnoloogiad ja -disain	Rakenduskõrgharidus	11	12	12	11
Tartu Ülikool		41	34	27	51
Kunstide ja tehnoloogia õpetaja	Magister	27	21	19	23
Pärandtehnoloogia	Rakenduskõrgharidus	9	13	8	28 (24 rakendus +4 magister)
TU Viljandi Kultuuriakadeemia: Rahvuslik tekstiil	Rakenduskõrgharidus	3			
TU Viljandi Kultuuriakadeemia: Rahvuslik ehitus	Rakenduskõrgharidus	1			
TU Viljandi Kultuuriakadeemia: Rahvuslik metallitöö	Rakenduskõrgharidus	1			
Kutseharidus kokku		246	214	303	218
Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool		22	27	30	38
Keraamika	Kutseharidus		12		13
Klaasipuhuja assistent	Kutseharidus			1	
Tekstiilkäsitöö	Kutseharidus	18	14	14	16
Tekstiilkäsitöö valmistaja (osakutse kangakuduja / käsitöö valmistaja kangakudumise alal)	Kutseharidus		1	7	
Tekstiilkäsitöö valmistaja (osakutse masinkuduja)	Kutseharidus	4		8	9
Tallinna Rakenduslik Kolledž (end. Tallinna Kopli Ametikool)		8	29	12	18
Nahkkäsitöö valmistaja	Kutseharidus		8		6
Sepp	Kutseharidus			3	
Puukäsitöö	Kutseharidus		7	3	5

Tekstiilkäsitöö	Kutseharidus	8	8	6	1
Tekstiilkäsitöö valmistaja (osakutse Kangakuduja)	Kutseharidus		6		6
Kuressaare Ametikool		37	10	43	
Keraamik (neljanda taseme kutseõpe)	Kutseharidus	12		6	
Keraamikaesemete valmistaja (kolmanda taseme kutseõpe)	Kutseharidus	8		10	
Nahhkäsitöö valmistaja	Kutseharidus		10	9	
Õmbleja	Kutseharidus	8			
Kerge te rōivaste rätsep	Kutseharidus			6	
Tekstiilkäsitöö	Kutseharidus	9		12	
Raplamaa Rakenduslik Kolledž (end. Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool)		1	19	17	13
Sepp	Kutseharidus	1	10	5	5
Keraamik	Kutseharidus		9	12	8
Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus		50	30	68	31
Tekstiilkäsitöö	Kutseharidus	13		18	
Rōivaõmblemine	Kutseharidus	6	6	25	15
Kerge te rōivaste rätsep	Kutseharidus	31	24	25	16
Räpina Aianduskool		16	4	24	14
Tekstiilkäsitöö	Kutseharidus	16		20	6
Tekstiilkäsitööline	Kutseharidus				8
Tekstiilkäsitööline (spetsialiseerumisega pits tehnikas esemete valmistaja)	Kutseharidus		4	4	
Haapsalu Kutsehariduskeskus		13	13	13	15
Kangakuduja (osakutse)	Kutseharidus	6		7	
Tekstiilkäsitöö	Kutseharidus	7	13	6	15
Pärnumaa Kutsehariduskeskus		10	10	13	19

Kergeste rõivaste rätsep	Kutseharidus		10	13	10
Rätsep-stilist (spetsialiseerumisega naiste ülerõivaste valmistamine)	Kutseharidus	10			9
Tallinna Ehituskool		3			6
Õmbleja	Kutseharidus	3			6
Tartu Rakenduslik Kolledž		37	29	23	12
Kergeste rõivaste rätsep	Kutseharidus	12	13	11	9
Rätsep-stilist (spetsialiseerumisega naiste ülerõivaste valmistamine)	Kutseharidus	7	6		
Rätsep-stilist (spetsialiseerumisega meeste ülerõivaste valmistamine)	Kutseharidus	8		4	
Õmbleja	Kutseharidus	10	10	8	3
Tallinna Tööstushariduskeskus		49	43	60	52
Kergeste rõivaste rätsep	Kutseharidus	34	36	52	41
Rätsep-stilist (spetsialiseerumisega naiste ülerõivaste valmistamine)	Kutseharidus	9	7		9
Rätsep-stilist (spetsialiseerumisega meeste ülerõivaste valmistamine)	Kutseharidus	6		8	
Rõivaõmbleja	Kutseharidus				2

Allikas: HaridusSilm.

Aastatel 2008–2023 lõpetas käsitöövaldkonnaga seotud kõrgharidusõppe Eestis kokku 817 õppijat. Lõpetajate arv kasvas märgatavalt kuni 2019. aastani ning püsis seejärel suhteliselt stabiilne. Trendid näitavad, et käsitöövaldkond on liikunud üldoskuste ja rahvusliku käsitöö õpetamiselt üha rohkem erialase süvendatuse, õpetajakoolituse ja päranditehnoloogilise kompetentsi suunas.

2008–2011 lõpetas käsitöövaldkonna kõrghariduse 131 õppijat, kellest 100 said bakalaureuse- või rakenduskõrghariduse ja 31 magistrikraadi. Domineerisid klassikalised õpetajakoolitused nagu käsitöö ja kodunduse õpetaja (TLÜ) ning töö- ja tehnoloogiaõpetuse õpetaja. Viljandi Kultuuriakadeemias alustati rahvuslike käsitööalade õpetamist järgnevalt – 1994. aastal alustati rahvuslik tekstiili erialaga, 2005. a rahvusliku ehitusga ja 2011. a rahvusliku metallitööga.

2012–2015 kasvas lõpetajate arv 193-ni. Magistrikraadi omandanud oli 47, mis näitas esimest märgatavat tõusu selles astmes. TLÜ Haapsalu Kolledž tõusis esile uue suunana käsitöetehnoloogiate ja disaini rakenduskõrgharidusõppega. Rahvuslik käsitöö püsis Viljandis olulisel kohal, pakkudes laiapõhjalist praktilist haridust.

2016–2019 jõudis valdkonna lõpetajate arv oma kõrgtasemele – 248 õppijat nelja aasta jooksul. Eriti märkimisväärne oli magistrikraadide arvu hüppeline kasv (94 lõpetajat), sh kunstide ja tehnoloogia õpetaja magistriprogrammi (TÜ) populaarsuse tõus. Oluline on samas meeles pidada, et neid kõiki ei saa käsitöö

valdkonna lõpetajateks pidada. Samuti jätkus areng rakenduskõrghariduses: käsitöötehnoloogiad ja disain, rahvuslik tekstiil ning pärandtehnoloogia osutusid populaarseteks õppekavadeks.

2020–2023 püsis lõpetajate koguarv võrreldes eelneva nelja aastaga üsna samal tasemel – 245 lõpetajat, kuid märkimisväärselt tõusis magistriõppe lõpetajate arv (130). See näitab käsitöövaldkonnas süvenevat spetsialiseerumist ning õpetajate ja juhendajate koolituse fookust. Kunstide ja tehnoloogia õpetaja (TÜ) ja tehnoloogiavaldkonna ainete õpetaja (TLÜ) olid peamised magistriõppe suunad. Samal ajal hakati vähendama või ümber struktureerima varasemaid õppekavasid, sh rahvusliku käsitöö suundi. Näiteks liideti kokku üheks päranditehnoloogia õppekavaks rahvuslik tekstiil, rahvuslik ehitus ja rahvuslik metallitöö. See tähistas sisulist ja struktuurset nihet valdkonnas, kus traditsioonilised erialad koondusid laiemate ja kaasaegsemate õppekavade alla.

Käsitöövaldkonna kutsehariduses kasvas lõpetajate arv stabiilselt kuni 2019. aastani, ulatudes tippphetkel 1183 lõpetajani. Perioodil 2020–2023 langes see 981-ni, viidates võimalikule muutusele õppijate huvis või tööturu vajadustes.

Kui vaadelda kitsamalt **käsitöö õppekavarühma** kuuluvaid lõpetajaid, on üldine trend sarnane. Perioodil 2008–2011 lõpetas käsitöö erialal 289 inimest, 2012–2015 juba 491 ja 2016–2019 520. Viimases vaadeldavas tsükli (2020–2023) lõpetajate arv küll langes 453-ni, ent lõpetajate arv on siiski kõrge. Tõenäoliselt viitab see kindlale ja jätkuvale huvile traditsiooniliste käsitööalaste oskuste vastu, isegi kui üldine kutsehariduse maht on kahanenud.

Erialade lõikes on näha, et tugevaimaks ja stabiilseimaks haruks on kujunenud **tekstiili, rõivaste, jalatsite valmistamise ja nahatöötlemise õppekavarühm**, kus lõpetajate arv ulatus 2016–2019 perioodil 663-ni ning jäi 2020–2023 endiselt kõrgeks (528 lõpetajat). Selle grupi sees on eriti silmatorkav rätsepatöö eriala, mis tõusis 2008–2011 ajavahemiku 182 lõpetajalt 2016–2019 aastani 438-ni. Kuigi järgmisel perioodil langes lõpetajate arv 426-ni, püsib rätsepatöö tugeva valdkonnana. Samas rõivaõmblemise puhul näeme märgatavat langust – 2012–2015 perioodi 323 lõpetajalt kahanes arv 102-ni 2020–2023, mis võib viidata kas õppekavade koondamisele või oskustevajaduse muutumisele tööturul.

Väga märgatavalt on kasvanud huvi rahvusliku tekstiili ja tekstiilkäsitöö vastu. Kui 2008–2011 lõpetas sellel suunal vaid 25 inimest, siis 2016–2019 oli lõpetajaid juba 239 ja 2020–2023 lausa 290. Selline kasv võib olla seotud pärandkultuuri väärtustamisega, samuti uute õppesuundade avamisega, mis ühendavad traditsioonilisi tehnikaid kaasaegse disaini ja ettevõtlusega.

Teised väiksema mahu, ent stabiilse osakaaluga erialad nagu sepatöö, keraamika ja puutöö näitavad mõõdukalt, ent kindlat osalemist kutsehariduses. Näiteks keraamika erialal kasvas lõpetajate arv 2012–2015 aastate 40-ilt 2020–2023 perioodi 91-ni. Sepatöö lõpetajate arv on püsinud vahemikus 23–29 kogu vaadeldud aja jooksul. Samas rahvusliku puutöö lõpetajate arv langes viimastel aastatel järsult, 49-ilt vaid 15-ni, mis võib peegeldada kas huvilangust või koolitusvõimaluste vähenemist.

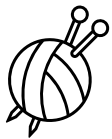
Üldiselt võib öelda, et kuigi kutsehariduses on viimastel aastatel näha kergelt tagasiminekut, on käsitöövaldkond suutnud oma positsiooni hoida ja osaliselt isegi tugevdada. Kasvav huvi rahvuslike ja käsitööpõhiste oskuste vastu viitab sellele, et käsitöö ei ole pelgalt traditsiooniline oskus, vaid üha enam hinnatud ka identiteedi, ettevõtluse ja loovtööstuse seisukohalt. Samas osutavad mõned järsud langused – näiteks rõivaõmblemise ja puutöö puhul – vajadusele analüüsida, kas tegemist on ajutiste languste või sügavamate muutustega valdkonna sees.

Tabel 24. Käsitöövaldkonnaga seotud erialade lõpetajate arv nelja-aastaste perioodide lõikes 2008–2023.

	2008- 2011	2012- 2015	2016- 2019	2020- 2023
Kokku kõrgharidus	131	193	248	245

Kokku magistriõpe	31	47	94	130
Tehnoloogiavaldkonna ainete õpetaja (TLU)			4	25
Töö- ja tehnoloogiaõpetuse õpetaja (TLU)	8	6	11	
Kunstide ja tehnoloogia õpetaja (TU)			31	90
Käsitöö ja kodunduse õpetaja (TLU)	23	24	21	1
Pärandtehnoloogia (TU)		12	15	14
Kunsti, käsitöö ja kodunduse õpetaja (TU)		5	12	
Kokku bakalaureuseõpe, rakenduskõrgharidus	100	146	154	115
Integreeritud tehnoloogiad ja käsitöö (TLU)			3	20
Käsitöötehnoloogiad ja disain (TLU Haapsalu Kolledž)		25	41	46
Pärandtehnoloogia (TU)				44
Käsitöö ja kodundus (TLU)	44	33	41	
Töö- ja tehnoloogiaõpetus (TLU)	31	35	16	
Rahvuslik tekstiil (TU Viljandi Kultuuriakadeemia)	15	38	27	3
Rahvuslik ehitus (TU Viljandi Kultuuriakadeemia)	10	12	15	1
Rahvuslik metallitöö (TU Viljandi Kultuuriakadeemia)		3	11	1
Kokku kutseharidus (erinevad koolid kokku)	794	1089	1183	981
Kokku Käsitöö õppekavarühm	289	491	520	453
Rahvuslik käsitöö (ja ettevõtlus)	133			
Rahvuslik tekstiil, tekstiilkäsitöö*	25	36	239	290
Tekstiilitöö	47	318	90	
Puutöö, rahvuslik puutööndus		47	49	15
Sepatöö	27	29	23	24
Kiviraiumine ja sepatöö, kivitöö	25		6	
Keraamika (ja klaasipuhumine)		40	81	91
Nahatöö		21		

Nahkkäsitöö			32	33
Nahktoodete valmistamine		32		
Kokku Tekstiili, rõivaste, jalatsite valmistamise ja nahatöötlemise õppekavarühm õppekavarühm	505	598	663	528
Rätsepatöö	182	393	438	426
Rõivaõmblemine	323	205	225	102

* alates 2015.a sealhulgas ka kangakudumine

Märkus: Halliga on märgitud need asutused, kus antud õpet enam ei pakuta.

Allikas: HaridusSilm

6.4 Täiendkoolitus ja vabaharidus

Täiendkoolitus ja vabaharidus mängivad käsitöövaldkonnas olulist rolli, pakkudes võimalusi nii harrastajatele kui ka professionaalsetele tegijatele oma oskuste arendamiseks ja täiendamiseks. Eestis tegutseb mitmeid organisatsioone ja koolitusasutusi, kes pakuvad mitmekesiseid õppevorme, alates lühikursustest kuni süsteemsemate täienduskoolitusteni. Õppimisvõimalused hõlmavad nii traditsiooniliste käsitöövõtete õppimist kui ka kaasaegseid ettevõtlus- ja turundusoskusi, mis on olulised käsitöö elujõulisuse ja arengu seisukohast.

Olulisteks koolituskorraldajateks selles valdkonnas on Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu koolituskeskus ning mitmed rahvaülikoolid Tallinnas, Tartus ja Pärnus, mis pakuvad laia spektrit kursusi erinevatele tasemetele ja huvidele. Samuti pakub Tartu Ülikool erialaseid täiendkoolitusi, nagu näiteks kursus „Käsitöö tootearendus, e-turundus ja -müük“, mis ühendab käsitööoskused kaasaegsete digilahendustega. Rahvarõiva nõuandekoda⁴³ keskendub spetsiifilisemalt rahvarõivaste tutvustamisele, ning nende liikmed keskenduvad rahvarõivaste valmistamisele ja säilitamisele, pakkudes nõu ja juhendamist, mis aitab säilitada kultuuripärandit.

Tähtsat rolli koolituste korraldamisel mängivad ka Eesti Rahva Muuseum ja Rahvakultuuri Keskus, kes koostöös korraldavad tegevusi, mis toetavad rahvakunsti järjepidevust ja väärtustamist.

Lisaks ametlikele õppeasutustele pakuvad koolitusi ka mitmed kohalikud käsitööettevõtted, nagu Jaanushka OÜ, Tikimari OÜ, Eksole OÜ ning mitmed mittetulundusühingud, sealhulgas MTÜ lida ja MTÜ Loometöö. Need organisatsioonid viivad läbi praktilisi töötubasid ning oskusõpetust, mis on suunatud konkreetsete käsitöötehnikate õppimisele ja kogukondliku käsitööelu edendamisele.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et käsitöö täiendkoolitus ja vabaharidus Eestis on mitmekesine ja hästi juurdunud, hõlmates nii kultuuripärandi säilitamisele kui ka tänapäevasele loomeettevõtlusele suunatud tegevusi. See loob soodsa pinnase oskuste edasiandmiseks, loominguliseks eneseteostuseks ning kohaliku käsitöö elujõulisuse toetamiseks.

⁴³ <https://rahvaroivad.ee/nouandekojad>

7. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA TAKISTUSED

7.1 Tugevused

- **Kvaliteet ja ainulaadsus** - Eesti käsitöötooted paistavad silma kõrge kvaliteedi ja omapäraga, mis eristab neid masstoodangust. Isikupärased ja rahvusvahelised lähenemised ning eriti eriline paikkondlik tunnetus tõstavad Eesti toodete väärtust.
- **Oskused ja traditsioonid** - valdkonnas tegutsevad tugevad spetsialistid, kellel on ulatuslikud teadmised, kogemused ja pikaajalised traditsioonid. Rahvuslike tehnikate säilimine ja populariseerimine toetavad sektori jätkusuutlikkust.
- **Haridus ja koolitused** - Eestis õpetatakse käsitööd kutse- ja kõrgkoolides, korraldatakse mitmeid koolitusi ja kursusi, mis tagab pideva uute oskustega inimeste juurdevoolu. Samas on Eestis palju iseõppijaid või oskused kanduvad edasi põlvest-põlve.
- **Aktiivne sotsiaalmeedia kasutus turunduseks ja müügiks** - paljud ettevõtted on arendanud edukalt veebipoode, loonud sotsiaalmeedia kontosid ning on nendel platvormidel aktiivsed.

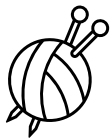
7.2 Nõrkused

- **Majanduslikud piirangud** - käsitöö on sageli aeganõudev, tööjõukulud on kõrged ning müügihind ei kata alati tootmiskulusid. Ebapiisav rahastus ja tootmisvõimsused piiravad kasvu.
- **Teadmised ettevõtlusest** - käsitöölise ettevõtlusalased teadmised on piiratud, mistõttu on neil raske hallata nii äri.
- **Järelkasvu puudumine** - vanemate meistrite lahkumine, vähene noorte järelkasv ning probleemid seoses kohaliku materjali vähesusega ohustavad valdkonna jätkusuutlikkust.
- **Ebaseaduslik/ ebaviisakas ettevõtlus tegevus** - peamiseks probleemideks on autoriõiguste rikkumised, mustalt tegemine (üksikute asjade müügiks ei tehta ettevõtet ja tihti müüakse sularahas) ja madala kvaliteediga tööd (vigased tehnikad), mis kahjustavad valdkonna mainet.
- **Käsitöö ühiskondlik alaväärtustamine** - käsitöö õpet ja oskusi peetakse hobihariduseks ja sellest lähtuvalt on käivitunud haridusmaastikul muutused kutseõppekavade koondamiseks.
- **Turismi vähenemine**. 2023. aastal jäi välituristide arv alla 2019. aasta taseme.

7.3 Arenguvõimalused

- **Riiklik ja regionaalne toetus** - stabiilne riiklik rahastus, stabiliseeritud käsitöölise palk, maksukoormuse vähendamine ja kohalikud toetusprogrammid saavad parandada valdkonna majanduslikku elujõudu.

- **Oluline on piiritleda käsitöövaldkonda.** Käsitöövaldkond vajab selget ja põhjalikku mõtestamist, et eristada seda täpsemalt disaini ja kunsti valdkondadest ning määratleda, millised tegevused ja ettevõtlusvormid sinna alla kuuluvad.
- **Luuu realistlikumad valdkonna mõõdikud.** Näiteks luua rahvapärimuse edasikandjate mõõdik (kirivöö tegijad ja koolitajad, Haapsalu sallide kudujad, rahvariidete tootjad jne) ning kogu käsitöösektori mõõdik (kus on arvestatud nii ehete tegijatest käsitsi mööbli tegijateni).
- **Loomevaldkonna ja turismialane koostöö** - käsitöö tähenduse teadvustamine, paikkondliku eripära tutvustamine ja käsitöö populariseerimine telekanalite, sotsiaalmeedia ja turismi kaudu võivad luua uut hingamist käsitöösektoris ja suurendada huvi nii Eestis kui ka välismaal.
- **Koolide käsitööõpe** - käsitöö ja kunsti jätkuv sidumine õppetöös suurendab noorte huvi ning tagab tulevikuks uue põlvkonna käsitöömeistrite tekke.
- **Digioskuste parandamine** - veebipoodide loomine ja digioskuste arendamine võivad avada uusi võimalusi eksportimiseks välismaale ning üldiseks sektori kasvuks.
- **Ringmajanduse teemavaldkonna teadlikkuse tõus.** Käsitöö on oma olemuselt seotud säästlikkuse, taaskasutuse ja pikaalisusega. Ringmajanduse põhimõtteks on materjalide korduvkasutus, jäätmete vähendamine ja toodete elutsükli pikendamine. Ringmajanduse põhimõtted teostavad ka käsitöiste oskuste laiemat rakendamist esemete parandamise, hoolduse, uus- ja taaskasutuse valdkondades.

7.4 Takistused ja ohud

- **Majanduslikud ja globaalsed tegurid** - globaliseerumine ja välismaiste odavtootjate (nt Temu, Shein jne) turule tulek ohustab kohalikke käsitöötootjaid. Samuti mõjutavad negatiivselt energiahindade, materjalide ja töövahendite hinnatõus.
- **Psühholoogilised tegurid ja kuvandiprobleemid** - hirmud, ebakindlus, autoriõiguste küsimused ning käsitöö ebapiisav tunnustamine ühiskonnas võivad pärssida ettevõtlikkust ja innovatsiooni.
- **Järelkasvu puudumine** - noorte huvipuudus käsitöö vastu, käsitöö tähenduse muutumine ja kiirmoe eelistamine ähvardavad katkestada põlvkondlikku käsitöö tegemist.
- **Veebikaubanduse tõttu suhtluse vähenemine** - veebimüügi puhul kaob sageli vahetu kliendisuhetus, mis on käsitöö puhul oluline lisandväärtus.

8. ARENGUPROGNOOS 3-5 AASTAKS

Lähiaastatel jäävad turul ellu tugevamad, traditsioonilisemad, innovaativsemad ja hästi positsioneeritud käsitöö ettevõtted. Suureneb nõudlus isikupärastatud ja kõrgekvaliteediliste toodete järele. Noored loovad uusi nišše (näiteks segavad uusi lähenemisi paikkondlike lähenemistega) ja tugevdavad käsitöö mainet kunstilisema lähenemisega. E-kaubandus kasvab nii sotsiaalmeedias kui ka kodulehekülgedel. Samas tuleb arendada edasi vanemaealiste digitaalseid ja turundusoskusi.

Veebimüügi osakaal kasvab, pakkudes käsitööetevõtetele uusi võimalusi jõuda laiema tarbijaskonnani nii kohalikul kui ka rahvusvahelisel turul. Samas **taastub huvi traditsiooniliste laatade vastu**, mis muutuvad taas oluliseks käsitöö tutvustamise ja müügi platvormiks. Oluline on ka sotsialiseerumine laatade juures.

- **Turismi taastumine suurendab käsitöötoodete nõudlust** ning tõstab käsitööetevõtete rolli Eesti turismisektori mainekujundajana.
- **Taaskasutusideede levik ja kasvav roheline mõtteviis soosivad käsitöötoodete populaarsust**, toetades jätkusuutlikkuse trende. Ehk lähiaastatel kasvab riiete ja asjade parandamise ja uus- ja taaskasutuse osakaal.
- **Riik peaks jätkama ja toetama aktiivselt pärimuslike käsitöötraditsioonide säilitamist ja arendamist**, suurendades valdkonna stabiilsust ja elujõulisust. Oluline on luua käsitöö tegevusvaldkonna EMTAK kood riikliku statistika kogumiseks või teha vastav märge Äriregistrisse. See tähendab, et kui ettevõtja valib EMTAKi koodidega 13-32, siis talle võiks avaneda lisaseksioon, kus märgib ära, kas tegeleb käsitööga või tootmisega. See lihtsustaks käsitöö ettevõtete tuvastamist ja riikliku statistika kuvamist.

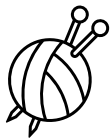
Tuleviku olulised suunad ja meetmed

Traditsiooniliste käsitöötehnikate taaselustamine. Oluline on edendada projekte, mis aitavad taaselustada traditsioonilisi tehnikaid. Näidata käsitöö rohelist mõtteviisi ja jätkusuutlikkuse edasikandjana. Oluline on **jätkata koostöövõrgustike arendamisega** teadusasutustes, pärandipaikades, kultuurisektoris, riiklikes ja piirkondlikes ametiasutustes ning ettevõtete vahel, et toetada innovatsiooni, tööhõivet ja jätkusuutlikku arengut.⁴⁴

Digitaalse müügi- ja turunduskanalite arendamine

Käsitöötoodete turg on järjest enam liikumas digikeskkonda, kus kliendid eelistavad osta tooteid veebipoodidest, sotsiaalmeedia kanalitest või rahvusvahelistelt käsitööplatvormidelt nagu Etsy, Eesti puhul on kolitud Facebook gruppidesse, Intagrami ja Yagasse. Käsitööetevõtjad seisavad aga sageli silmitsi oskuste või ressursipuudusega digimüügi arendamisel. **Arenguvajadus seisneb digipädevuste tõstmises, professionaalses visuaalse identiteedi kujundamises ning e-kaubanduse kanalite süsteemses arendamises**. Valdkonna kestlik areng eeldab toetavaid tugistruktuure ning koolitusvõimalusi väikestele käsitööetevõtetele.

⁴⁴ [Crafts for the future | ETF](#) ja [Traditional crafts for the future: a new approach | Horizon-europe.gouv.fr](#)

Noorte kaasamine ja järelkasvu kindlustamine

Käsitöövaldkonna tulevik sõltub suuresti noorte kaasatusest ning kutsealase järelkasvu olemasolust.

Praegune hariduskorraldus ei taga piisavalt järelkasvu, kuna käsitöövaldkond pole paljudele noortele atraktiivne valik. Vajalik on tugevdada käsitööõpet üldhariduskoolides, toetada huviharidust ning pakkuda jätku- ja rakenduskõrghariduse tasemel paindlikke õppeteid.

Innovatsiooni ja pärandtehnoloogiate ühendamine

Tulevikutrendina on oluline integreerida traditsiooniline käsitöö kaasaegsete disaini- ja tehnoloogialahendustega. Käsitöötooted, mis ühendavad pärandtehnikaid uuenduslike vormide ja materjalidega, kõnetavad uusi sihtrühmi ja suurendavad toote lisandväärtust. Käsitöö, disaini ja tehnoloogia koostööprojektid ning interdistsiplinaarsed arendused (3D-käsitöö) võiksid olla riiklikult toetatud innovatsiooniprogrammide osad.

Käsitöö kui sotsiaalse ja vaimse heaolu parandaja

Uuringud näitavad, et käsitöö tegevustel on oluline potentsiaal toetada vaimset heaolu. Käsitöö on üheks vahendiks nii ennetaval kui ka taastaval protsessil tervise edendamises. Käsitöö toote tegemine nii üksi või kambaga pakub psühholoogilist heaolu ja loob sotsiaalset sidusust. Käsitöö valdkonna sidumine tervishoiu ja sotsiaalhoolekande asutustega aitaks luua inimestele uusi harjumusi ning samas kanda edasi käsitöö vajalikkust. Lähiaastatel on oluline tõsta fookusesse käsitöö nii kogukondlikul tasandil kui ka poliitilisel.⁴⁵

Täiendav käsitöövaldkonna uuring ja mõisteline selgus.

Käsitöövaldkond vajab selget ja põhjalikku mõtestamist, et eristada seda täpsemalt disaini ja kunsti valdkondadest ning määratleda, millised tegevused ja ettevõtlusvormid sinna alla kuuluvad. Järgnevad uuringud peaksid keskenduma nn „hallile alale“, kus tegutsevad näiteks individuaalõmblusteenust pakkuvad või mööbli restaureerimisega tegelevad ettevõtted, kes ei pruugi osaleda laatadel ega kuulu traditsiooniliste käsitööorganisatsioonide alla. Eraldi tuleb kaardistada, kui suur osa käsitöölisi tegeleb rahvakultuuri edasikandmisega (nt kirivööde, Haapsalu sallide valmistamine) ja kui palju on kaasaegseid loome- või teenuspõhiseid käsitööettevõtteid. Lisaks oleks vaja teada, kuidas käsitöö, disaini ja kunsti piiril tegutsevad loomeinimesed end ise määratlevad.

Käsitöövaldkonna tulevik ei sõltu ainult tootjate professionaalsusest ja kultuurilise pärandi hoidmisest, vaid ka muutuvast tarbijakäitumisest. Loomevaldkondade tarbijate motivatsioonid ja väärtushinnangud on muutumas. *The European Market for Crafts* uuring tõi välja erinevad tulevikusuunad mõne tuleviku tarbijarühma kaupa:

1) Tervise- ja ilutehnoloogid (*Beautechnologists*)

See tarbijagrupp väärtustab tervist, ilu ja pikaajalisust ning usub, et tehnoloogia aitab seda kõike saavutada. Nad hindavad funktsionaalseid, esteetiliselt viimistletud ja individuaalselt kohandatavaid tooteid. Nad on huvitatud 3D-prinditud disainidest, terapeutilistest esemetest (nt lõhnaküünlad, villased tekid) ja heaolukeskkonda loovatest käsitöötoodetest. Käsitööl on potentsiaal ühendada esteetika ja praktilisus. Käsitöö loob nende jaoks emotsionaalse tasakaalu.

2) Ellujääjad (*Survivors*)

Aktiivsed säästjad ja taaskasutajad, kes väärtustavad ise asjade tegemist, käsitsi parandamist ja ühe koha põhist elustiili. Nad on noored, kes taotleavad iseseisvust ning kelle jaoks käsitöö on nii väljendusvahendiks kui ka elatise teenimiseks. Nende jaoks on käsitöö funktsionaalne, säästlik ja isiklik. Nad hindavad näiteks taaskasutatud asjadest valmistatud tooteid.

⁴⁵ [4 reasons craft is good for your mental health](#)

3) **Uuendajad** (*Updaters*)

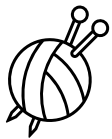
See grupp otsib traditsioonide ja kaasaegse elustiili vahelist sünergiat. Nad väärtustavad kohalikku päritolu, kultuuripärandit ja käsitsi valmistatud esemete autentsust. Tegu on kultuuriliselt teadlike ja emotsionaalselt seotud ostjatega. Käsitöö on luksus, mitte hinna, vaid tähenduse mõttes. Nõudlus kasvab rahvuslike mustrite, traditsioonilisel moel valmistatud rõivaste ja esemete, regionaalse käsitöö ja kohaliku materjali järele. Uuendajad on avastanud käsitöö väärtuse ja oskuste ning ametite säilitamise tähtsuse.

4) **Ökosöbrad** (*Ecolovers*)

Keskkonnateadlikud tarbijad, kelle jaoks käsitöötoode on eetilise valik. Nad väärtustavad kohalikku toodangut, läbipaistvust ja tootmise ökoloogilist jalajälge. Tarbimine pole eesmärk, vaid on viis toetada jätkusuutlikke tooteid ja käsitööoskuste säilimist. Nad eelistavad taaskasutusmaterjalidest või mahetoorainest valmistatud käsitööd, lokaalset tootmist, biolagunevaid materjale ja sotsiaalset vastutust. Nende jaoks on ka oluline kogukondlik mõõde ja maapiirkondade elujõulisuse toetamine.⁴⁶

Käsitööturu arengut hakkavad kujundama väärtuste põhised tarbijad, kes ei vali tooteid ainult hinna või välimuse alusel, vaid hindavad ka nende tähendust, päritolu ja mõju keskkonnale. Tulevikus ei ole käsitöö enam pelgalt toode, vaid see on osa identiteedist ja väärtushinnangutest. Käsitöövaldkond on tihedalt seotud sotsiaalsete trendide ja kultuurimustritega.

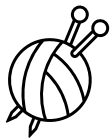
⁴⁶ [TheEuropeanMarketForCrafts_FullReport_NewLogo](#)

Lisa 1 – EMTAK 2008

Käsitöö puhul kasutatavate tegevusalade koode Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK 2008) järgi (sisaldavad osaliselt käsitööd või selle müüki või käsitööalast huvitegevust):

- 13201 Riidekudumine
- 13301 Tekstiili viimistlemine
- 13921 Kodutekstiili tootmine
- 13929 Muude valmis tekstiilitoodete tootmine
- 13931 Vaipade ja vaipkatete tootmine
- 13991 Muude tekstiilitoodete tootmine
- 1411(1) Nahkrõivaste tootmine
- 14131 Pealistrõivaste tootmine, sh rätsepatöö
- 1414(1) Alusrõivaste tootmine
- 1419 Muude rõivaste ja rõivalisandite tootmine
- 14191 Peakatete valmistamine
- 14199 Mujal liigitamata rõivaste ja rõivalisandite tootmine
- 14201 Karusnahatoodete tootmine
- 14391 Muude silmkoe- ja heegelrõivaste tootmine
- 15121 Nahatöötlemine, kottide, kohvrite, seljakottide jms valmistamine
- 15129 Muude nahktoodete tootmine
- 15201 Jalatsitootmine
- 1629 Muude puittoodete tootmine
- 16291 Puidust tarbe- ja dekoratiivesemete jm puittoodete tootmine
- 16292 Korgist, õlest ja punumismaterjalist toodete tootmine
- 23199 Muude klaastoodete tootmine
- 2341(1) Kodu- ja ehiskeraamika tootmine
- 23991 Mujal liigitamata mittemetalsetest mineraalidest toodete tootmine
- 25501 Metallist seppimine, pressimine, rullvaltsimine
- 25991 Muude metalltoodete tootmine
- 31091 Muu mööbli tootmine
- 32121 Väärisesemete jms toodete tootmine
- 32131 Juveeltoodete imitatsioonide jms valmistamine

- 32401 Mängude ja mänguasjade valmistamine
 - 3299(1) Mujal liigitamata tootmine
 - 47783 Meenete, kunstiesemete ja tarvete jaemüük spetsialiseeritud kauplustes
 - 47891 Muude kaupade jaemüük kioskites ja turgudel
 - 47911 Jaemüük posti või interneti teel
 - 47991 Muu jaemüük väljaspool kauplusi, kioskeid ja turge
 - 74101 Disainerite tegevus
 - 85529 Muu huvikoolitus
 - 85599 Muu mujal liigitamata koolitus
 - 90031 Kunstialane loometegevus
 - 9488 Mujal liigitamata organisatsioonide tegevus
 - 94992 Piirkondlikku elu toetavad ühendused
 - 94995 Vaba aja veetmise, kultuurilise tegevusega või huvialadega seotud ühendused ning huviklubid
-